

Uitslag van de tweede E.E.G.-„marathon”

Van de, door de Raad van Ministers van de E.E.G. op 23 december jl. bereikte, overeenstemming, heeft wellicht niet iedereen een duidelijk beeld. Van deze overeenstemming volgt hier een kort resumé ¹⁾. Wel bekend zal zijn dat de betrokken (voor de ontwikkeling van de E.E.G. belangrijke) vraagstukken enerzijds liggen op het gebied van het gemeenschappelijk landbouwbeleid en anderzijds nauw samenhangen met het karakter van de door de E.E.G. te voeren handelspolitiek („Kennedy-onderhandelingen”).

Over de *landbouw* heeft de Raad van Ministers besloten de laatst voorliggende voorstellen van de Europese Commissie inzake een E.E.G.-reglement voor zuivelprodukten, voor rundvlees en rijst en inzake de noodzakelijke uitvoeringsverordeningen voor het Europese Oriëntatie- en Garantiefonds in principe te aanvaarden. De Raad heeft zich dit keer niet bezig gehouden met allerlei detailvraagstukken, zoals twee jaar geleden, maar heeft zich beperkt tot bespreking en regeling van de hoofdzaken. De aanvaarde verordeningen zullen dan ook nog nader door de deskundigen moeten worden uitgewerkt en hierna formeel door de Raad worden goedgekeurd.

Voor *zuivelprodukten*, voor Nederlands landbouw en schatkist van groot belang, zal nu echter spoedig het gemeenschappelijk landbouwbeleid vorm krijgen. In principe zal met ingang van 1 april 1964 een systeem van heffingen voor zowel het onderlinge handelsverkeer als het handelsverkeer met derde landen in werking treden en zal Nederland een groot gedeelte van de nu nog nationaal te dragen lasten van een zuiveloverschot in Brussel kunnen declareren.

Alhoewel de heffinggelden in principe volledig ten gunste zullen komen van de schatkist van de betreffende invoerende lid-staat is voor Nederland een uitzondering gemaakt. In verband met het hier te lande voor de zuivel toegepaste systeem van toeslagen („deficiency payments”) en de hieraan inherente lage marktprijs (in de toekomst zal deze geleidelijk stijgen) voor zuivelprodukten, mag Nederland bij export naar een andere lid-staat een exportheffing opleggen overeenkomende met het bedrag van genoemde toeslag. Er vindt dus geen overheveling plaats van gelden van de Nederlandse schatkist naar die van invoerende lid-staten.

¹⁾ Elders in dit nummer wordt, o.m. over gevolgen voor prijzen en belanghebbenden, een uitvoeriger behandeling gegeven. Zie ook de artikelen van Drs. J. Th. Adolfse en Ir. I. B. Warmenhoven in „E.-S.B.” van 4 en 11 december jl.

Voor *rundvlees* zal, ook met ingang van 1 april 1964, het gemeenschappelijk beleid in werking treden. Hier niet een systeem van heffingen, doch voornamelijk gebaseerd op douanerechten. Er komt echter in het E.E.G.-systeem een oriëntatieprijs voor rundvlees met de mogelijkheid tot interventie; en in verband hiermede kunnen in bepaalde situaties zowel voor onderling handelsverkeer als het handelsverkeer met derde landen naast de normale invoerrechten toch ook nog invoerheffingen worden toegepast. Voor bevroren rundvlees zal verder een systeem van kwantitatieve restrictie van kracht blijven. Naast een reeds in het G.A.T.T. geconsolideerde hoeveelheid van 22.000 ton voor een tarief van 20 pCt. zal echter een nog nader met gekwalificeerde meerderheid door de Raad vast te stellen extra contingent worden ingesteld. Aan Duitsland is toestemming verleend, o.m. in het kader van het Duits-Deense handelsakkoord, lopende tot eind 1966, gedurende de wintermaanden ten minste 16.000 stuks vee heffingvrij te importeren uit Denemarken.

Voor *rijst* zal ernaar gestreefd worden met ingang van 1 juli 1964 een systeem van heffingen in werking te doen treden dat in grote mate overeenkomt met het nu reeds voor granen geldende systeem. Ook voor rijst dus zullen richtprijzen, interventieprijzen en drempelprijzen worden ingesteld. Vooralsnog echter zullen de *niet*-producerende lid-staten, zoals Nederland, alleen te maken hebben met een drempelprijs oftewel minimum-invoerprijs en deze niet behoeven te baseren op de voor de E.E.G.-producent geldende richtprijzen. Voorlopig zal de invoer van rijst uit derde landen dus slechts in geringe mate met invoerheffingen worden belast. Geleidelijk zal echter aansluiting moeten worden gezocht bij de E.E.G. - richtprijs voor rijst en zal de heffing hierop gebaseerd moeten worden.

Voor het *Europese Oriëntatie- en Garantiefonds* zijn de voorwaarden voor het verlenen van bijstand uit het fonds en het noodzakelijke financiële reglement vastgesteld. De voorziene gemeenschappelijke financiering van derde landenrestitutie en marktinterventie alsmede de nu ook aanvaarde financiering van bepaalde structuurverbeteringsprojecten wordt hierdoor een reële zaak. Als verdeelsleutel voor de nationale bijdrage in het fonds zal voor het budgetjaar 1964/65 gelden 80 pCt. volgens de normale verdragsleutel (Nederland 7,9 pCt.) en 20 pCt. op basis van de per marktorderingsprodukt te berekenen netto invoer.

Verder heeft de Raad in een resolutie vastgelegd dat vóór 1 november 1964 een gemeenschappelijk beleid voor

(vervolg op blz. 24)

INHOUD

Blz.	Blz.
Uitslag van de tweede E.E.G.-„marathon”, door Drs. P. J. Jorna 23	Latijns Amerika, door Drs. M. den Admirant... 29
Industrialisatie en wereldhandel, door Drs. L. B. M. Mennes 24	Na de tweede E.E.G.-„marathon”, door Drs. P. J. Jorna 33
De lasten van de structurele verhoging van de A.O.W.-uitkering, door C. P. A. Bakker..... 28	Boekbespreking:
Handelsproblemen en handelsperspectieven van	Prof. Dr. F. Hartog: Toegepaste welvaarts- economie, bespr. door Prof. Dr. J. Tinbergen... 36
	Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. C. D. Jongman... 37

Industrialisatie en wereldhandel¹⁾

Welke gevolgen heeft de industrialisatie van de onderontwikkelde landen voor de wereldhandel? In de jaren dertig waren o.a. Keynes en Robertson van mening dat de verspreiding van de technische vooruitgang over de gehele wereld zou leiden tot kleinere verschillen in relatieve kosten tussen de verschillende landen. De hierdoor geringer geworden mogelijkheden tot specialisatie zouden een verdragende invloed uitoefenen op de groei van de wereldhandel. In 1945 werd deze, op de theorie der comparatieve-kosten gebaseerde redenering, getoetst door Hilgerdt²⁾ die op empirische gronden — statistisch materiaal voor de geïndustrialiseerde landen van 1870-1930 — tot de volgende conclusies kwam:

1. Industrialisatie doet de invoer van fabrikaten toenemen. Om deze stijging van de invoer te financieren is exportvergroting noodzakelijk. Dit wordt mogelijk gemaakt doordat industrialisatie de arbeidsproductiviteit verhoogt, hetgeen de productie van grondstoffen en dus de exportmogelijkheden vergroot.

2. Niet de invoervervanging in de industrialiserende landen, maar de ten gevolge van de depressie overall toegepaste invoerrestricties waren de oorzaak van de ineenstorting van de wereldhandel in de jaren dertig.

Hilgerdts conclusies werden in de jaren 1950-1960 door de praktijk bevestigd op één punt na. Het verband dat hij legde tussen industrialisatie en groei van de uitvoer bleek,

¹⁾ Beschouwingen naar aanleiding van het onlangs verschenen boek: Alfred Maizels: „Industrial Growth and World Trade”, Cambridge University Press (1963), 563 blz., 75 sh.

²⁾ Zie F. Hilgerdt: „Industrialization and Foreign Trade”.

bij de industrialiserende landen, gezien hun grote betalingsbalansmoeilijkheden, niet waarneembaar te zijn. Over dit punt waarop Maizels niet verder ingaat kan nog het volgende worden opgemerkt. Hilgerdt baseert zijn redenering op de vestiging van een industrie in een volledig onderontwikkeld land waar produktie voor de markt nog ontbreekt en voornamelijk ruil in natura plaatsvindt. Door industrialisatie zal de vraag naar grondstoffen en voedingsmiddelen toenemen en zal de bevolking beginnen te produceren, niet voor ruil maar voor verkoop. Hilgerdt neemt aan dat door deze vraagvermeerdering handel en verkeer zullen toenemen, urbanisatie en mechanisatie zullen optreden waardoor de arbeidsproductiviteit zo toeneemt dat niet alleen aan de nieuwe binnenlandse vraag wordt voldaan, maar ook produktie-overschotten ontstaan die geëxporteerd kunnen worden om de toegenomen invoer te financieren.

Het tegenstrijdige hierin is, dat Hilgerdt eerst een vraagfactor introduceert die produktievergroting ten gevolge heeft; vervolgens echter neemt hij aan dat zonder verdere impulsen van de vraagzijde het aanbod zich zal blijven uitbreiden. Het is waarschijnlijker dat het aanbod zal toenemen tot aan de grotere vraag is voldaan, maar dat er dan een nieuwe toegenomen van de vraag zal moeten optreden om verdere produktie-uitbreiding te veroorzaken.

Maizels heeft Hilgerdts analyse in twee richtingen uitgebreid: naast de geïndustrialiseerde landen zijn nu ook de

(vervolg van blz. 23)

plantaardige oliën en vetten zal moeten worden aanvaard. Bij dit beleid zal er rekening mede moeten worden gehouden dat de binnen de E.E.G. geproduceerde plantaardige oliën en vetten zoals koolzaad en olijfolie, gezien de lage wereldmarktprijzen, een zekere steun moeten ondervinden. Voor de financiering van deze noodzakelijke steun zal behalve een beroep op het Oriëntatie- en Garantiefonds een heffing worden gelegd op de binnen de E.E.G. te consumeren plantaardige oliën en vetten. Deze heffing, die waarschijnlijk 10 à 12 cent per kg zal moeten bedragen, dient in totaal een 350 mln: DM op te brengen.

Gedurende het eerste jaar echter mogen de lid-staten het betreffende heffingbedrag eventueel uit de schatkist financieren en behoeft dit niet tot verhoging van de consumentenprijzen (bijv. van margarine) te leiden.

Ook voor de *bestaande produktverordeningen* heeft de Raad een belangrijke beslissing genomen. De zgn. derde landenrestitutiemethode, o.a. door Frankrijk toegepast voor slachtgevogelte, zal in het kader van het nu bereikte compromis voor het onderlinge handelsverkeer worden afgeschaft. Dit betekent dat de lid-staten bij export van edelingsprodukten als gevogelte, eieren enz. naar een partnerland voortaan slechts het verschil in voedergraankosten zullen mogen restitueren. Voor Nederland is dit van groot belang omdat hiermede een eind wordt gemaakt

aan de onredelijke concurrentieverhouding van onze slachthuizenproducenten t.o.v. de Franse en hiermede tevens de Duitse wens tot de instelling van een interne sluisprijs voor eieren en slachtgevogelte van de baan is geveegd.

Het voorstel van de Commissie om in één klap de *graanprijzen* aan te passen, bleek vooralsnog niet haalbaar. Besloten werd slechts op basis van het betreffende Commissievoorstel de graanprijstoeladering oogst 64/65 vóór 15 april te regelen. Alhoewel door de Raad dus niet is ingegaan op het verzoek van de Commissie tot de vaststelling van een E.E.G.-graanprijsniveau in één klap, is in principe wel de door de Commissie voor de komende Kennedy-onderhandelingen voorgestelde wijze van onderhandelen aanvaard. Van de E.E.G.-zijde zal er in Genève naar gestreefd worden op basis van wederkerigheid inzake het beleid voor landbouwprodukten²⁾, met name over de graad van bescherming van het beleid, tot afspraken te komen. Op deze wijze zal moeten worden getracht niet alleen tot een verruiming maar vooral ook tot een sanering van het wereldhandelsverkeer in landbouwprodukten te komen. Nu de E.E.G. geen gemeenschappelijke richtprijs heeft vastgesteld zal het evenwel moeilijker worden op korte termijn met de Verenigde Staten tot zaken te komen.

²⁾ -Gravenhage.

Drs. P. J. JORNA.

²⁾ Het industriële aspect wordt elders in dit no. behandeld.

minder ontwikkelde gebieden in het onderzoek betrokken, terwijl bovendien verschillende produktgroepen afzonderlijk zijn beschouwd. De hoeveelheid statistisch materiaal die Maizels voor dit doel heeft verzameld is aanzienlijk. Voor zeven jaren tussen 1899 en 1959 met „normale” handelsstromen zijn handelsmatrices opgesteld die een gedetailleerd overzicht geven van de uitvoer van fabrikaten van de voornaamste geïndustrialiseerde landen naar produktgroep en naar landengroepen van bestemming. Bovendien heeft hij schattingen gemaakt van het bruto binnenlands produkt en van de produktie en consumptie van fabrikaten voor de landen waar de handelsmatrices betrekking op hebben.

Om het verband tussen industrialisatie en invoer van fabrikaten weer te geven zijn door Maizels de volgende grootheden gedefinieerd:

- M = invoer van fabrikaten
- P = produktie van fabrikaten
- S = aanbod (= consumptie) van fabrikaten = M + P
- Y = reëel inkomen
- X = uitvoer van goederen en diensten gedefleerd door invoerprijsindex
- N = bevolking

De van belang zijnde elasticiteiten zijn:

$$\varrho = \frac{\delta P}{\delta Y} \frac{Y}{P}$$

$$\varepsilon_1 = \frac{\delta \left(\frac{S}{N} \right)}{\delta \left(\frac{Y}{N} \right)} \cdot \frac{Y}{S}$$

$$\varepsilon_2 = \frac{\delta \left(\frac{M}{S} \right)}{\delta \left(\frac{P}{N} \right)} \cdot \frac{P}{M}$$

$$\varepsilon_3 = \frac{\delta \left(\frac{M}{S} \right)}{\delta \left(\frac{X}{Y} \right)} \cdot \frac{X}{M}$$

Door middel van regressies berekent Maizels de volgende waarden voor deze elasticiteiten:

TABEL I.

	ϱ	ε_1	ε_2	ε_3
Industriële landen	1,4-1,5	1,4	0,4-0,6	0,5
Semi-geïndustrialiseerde landen	2,6-2,9	1,7-2,0	0,4-0,6	0,5

Uitgaande van de veronderstellingen dat de bevolkingsgroei = 0 en dat de uitvoer van goederen en diensten hetzelfde stijgingstempo vertoont als het reëel nationaal produkt komt Maizels dus tot de volgende conclusies voor de semi-geïndustrialiseerde landen (steeds het midden van de range gebruikend):

een stijging van het reëel inkomen per hoofd met 10 pCt. gaat samen met een stijging van de consumptie per hoofd van fabrikaten van 18,5 pCt.; hiermede gaat gepaard een stijging van de produktie per hoofd van fabrikaten met 27,5 pCt.; dit resulteert in een daling van het invoeraandeel in het totaal aanbod van fabrikaten met 13,75 pCt.; het netto effect van de stijging van 10 pCt. in het reëel inkomen per hoofd op het volume van de invoer van fabrikaten is een stijging van 4,75 pCt.

Indien de uitvoer van goederen en diensten niet in dezelfde mate stijgt als het reëel nationaal produkt maar bijv. gelijk blijft, dan is de verandering in het volume van de invoer van fabrikaten -0,25 pCt. Bovenstaande elasticiteiten tonen dus aan dat de geïndustrialiseerde landen geen nadelen zullen ondervinden van invoervervanging in de industrialiserende landen. Hierbij is wel van belang dat het stijgingstempo van de uitvoer van goederen en diensten van de industrialiserende landen niet achterblijft bij dat van hun reëel nationaal produkt. In dat geval immers kunnen deze landen in het onderste gedeelte van de door Maizels berekende range terecht komen, waar een duidelijke daling van de invoer van fabrikaten optreedt.

De enige uitzondering op bovenstaande trends is Groot-Brittannië. Maizels schrijft dit aan twee oorzaken toe: allereerst is de invoervervanging in de semi-geïndustrialiseerde landen voornamelijk gericht geweest op produkten

(I. M.)

met één aandeel 'Vereenigd Bezit van 1894' hebt U 200 ijzers in het vuur

Elk aandeel 'Vereenigd Bezit van 1894' maakt U mede-eigenaar van een grote, deskundig samengestelde aandelenportefeuille, die een aantrekkelijk rendement oplevert. S-p-r-e-i-d-i-n-g over ca. 200 fondsen beperkt het risico.

Alle banken en commissionairs kunnen U inlichten.

N.V. VEREENIGD BEZIT VAN 1894

De voordelen van aandelenbezit met beperking van risico

WESTERSINGEL 84, ROTTERDAM

1894

die een groot aandeel van de Britse export van fabrieken uitmaakten (textiel); bovendien was de Britse uitvoer van fabrieken meer gericht op de markten van de semi-geïndustrialiseerde landen dan het geval was voor de overige industriële landen.

De uitvoer van de semi-geïndustrialiseerde landen (incl. India) heeft sinds de jaren dertig geen groei vertoond (1937/1938 = 100; 1955 = 95). Is dit een gevolg van gebrek aan aanbod ten gevolge van industrialisatie of van een tekortschieten van de vraag van de geïndustrialiseerde landen? O.a. op grond van tabel 1 concludeert Maizels dat voor de semi-geïndustrialiseerde landen industrialisatie geen significant effect heeft gehad op de uitvoer van grondstoffen en voedingsmiddelen. Immers, de uitvoer van de niet-geïndustrialiseerde landen vertoont eenzelfde geringe groei. Het is hier dus het achterblijven van de vraag geweest dat de groei van de uitvoer van grondstoffen en voedingsmiddelen heeft geremd.

TABEL 2.

Uitvoer van grondstoffen en voedingsmiddelen van de semi- en niet-geïndustrialiseerde landen 1937/38 en 1955

	1937-'38	1955	volume-index 1955 (1937-'38 = 100)
	§ mrd. (in prijzen van 1955)		
1. Semi-geïndustrialiseerde landen	6,77	6,82	101
2. Niet-geïndustrialiseerde landen, direct concurrerend met goederen van 1	4,29	4,51	105
3. Overige grondstoffen van niet-geïndustrialiseerde landen	4,42	9,90	224

Naast Maizels' conclusies kan men naar aanleiding van deze tabel nog het volgende opmerken. Wat de reden is geweest van de daling van de uitvoer van fabrieken van de semi-geïndustrialiseerde landen (totale uitvoer = 95 en grondstoffen + voedingsmiddelen = 101) gaat Maizels niet na. Als we willen nagaan wat de gevolgen van industrialisatie zullen zijn voor de uitvoer van de niet-geïndustrialiseerde landen dan moeten we dus wat betreft de fabrieken ook hier veronderstellen dat hetzij gebrek aan aanbod vanwege industrialisatie, hetzij een relatief hoge uitvoerprijs of hoge tarieven een toename van de uitvoer zullen verhinderen. Het gedeelte van hun uitvoer dat in regel 2 van tabel 2 staat vermeld zal eveneens wegens gebrek aan vraag van de industriële landen niet kunnen toenemen.

Er is echter nog een groep producten (regel 3) voor hun uitvoer ter beschikking waarvoor de wereldvraag wel is toegenomen. In twee richtingen kan dit een gunstig effect hebben: toename van hun uitvoer stimuleert de groei van deze industrialiserende landen en ten tweede zal het invoervervangings-effect niet zo krachtig werken als in de semi-geïndustrialiseerde landen waardoor de uitvoer van de geïndustrialiseerde landen minder nadelig wordt beïnvloed.

Gebruikmakend van de gevonden relaties tussen de invoer, het totale aanbod en het reëel inkomen per hoofd waagt Maizels zich aan een voorspelling van de omvang van de wereldhandel in fabrieken in 1970-1975.

TABEL 3.

	Grote geïndustrialiseerde landen	Kleine geïndustrialiseerde landen	Semi-geïndustrialiseerde landen	Niet-geïndustrialiseerde landen
Groeipercentage reëel inkomen ... 1950-59	2,6	2,2	2,0	1,2
per hoofd 1959-70/75	3,0	3,0	2,0	2,0
Aandeel invoer in totaal 1950-59	3,9	19,6	16,2	45-50
aanbod fabrieken 1959-70/75	4,1-4,8	21-23	11-15	40-45
Groeipercentage invoer fabrieken 1950-59	11,5	7,5	1,9	4,0
1959-70/75	5,7-6,8	5,3-5,9	1,8-4,3	2,9-4,8

In tabel 3 zijn Maizels' veronderstellingen aangaande de groei van het reëel inkomen per hoofd en het invoeraandeel, alsmede zijn voorspellingen van de jaarlijkse groei van de invoer van fabrieken opgenomen. Ter vergelijking zijn dezelfde percentages ook voor de periode 1950-59 vermeld. Maizels verwacht dus dat alleen voor de semi-geïndustrialiseerde landen, wier aandeel in de wereldhandel in fabrieken voortdurend is gedaald, de invoer van fabrieken een hoger groeipercentage zal vertonen.

Voor de industriële landen verwacht Maizels een toename van de invoer van fabrieken met 100-103 pCt. (voornamelijk door het toenemen van hun intra-handel). Indien het groeitempo in de Verenigde Staten lager blijft dan in de overige industriële landen kan bij een totale groei van 3 pCt. (waardoor dus de overige industriële landen sneller moeten groeien) zelfs een stijgingspercentage van 150 worden verwacht. Voor de semi-geïndustrialiseerde en de niet-geïndustrialiseerde landen verwacht Maizels dat het volume van hun invoer van fabrieken met 25-75 resp. 50-90 pCt. kan stijgen. Bij een stijging van het reëel inkomen per hoofd van 3 pCt. per jaar kunnen de volume-indices 150-200 resp. 160-210 zijn.

Bovendien maakt Maizels voorspellingen aangaande de samenstelling van de wereldhandel in 1970-1975 naar produktgroepen. Deze voorspellingen zijn gebaseerd op door Maizels voor de industriële en semi-industriële landen berekende regressievergelijkingen voor de relaties tussen de invoer van elke produktgroep en het reëel inkomen per hoofd, terwijl voor de niet-industriële landen a priori coëfficiënten zijn gebruikt. Het resultaat van Maizels' berekeningen is samengevat in tabel 4.

TABEL 4.

Samenstelling wereldhandel in fabrieken naar produktgroep voor verschillende landengroepen in procenten

	Metalen	Kapitaal-goederen	Chemische producten	Textiel	Overige fabrieken	Totaal
Grote geïndustrialiseerde landen 1959	18,8	23,8	11,1	10,0	36,3	100
1970-1975	18	29	13	8	32	100
Kleine geïndustrialiseerde landen 1959	11,6	37,0	11,4	10,7	29,3	100
1970-1975	10	45	13	7	25	100
Semi-geïndustrialiseerde landen 1959	10,6	48,1	13,4	7,3	20,6	100
2 pCt. groei 1970-1975	8	56	14	6	16	100
3 pCt. groei 1970-1975	8	58	15	5	14	100
Niet-geïndustrialiseerde landen 1959	9,3	35,9	12,5	17,1	25,2	100
2 pCt. groei 1970-1975	8	41	14	15	22	100
3 pCt. groei 1970-1975	8	43	14	13	22	100
Totaal 1959	13,1	34,8	12,0	11,3	28,8	100
2 pCt. groei 1970-1975	12	41	13	9	25	100
3 pCt. groei 1970-1975	12	42	13	8	25	100

Voor de landengroepen afzonderlijk en als totaal ziet men dezelfde beweging: het aandeel van de kapitaalgoederen in de wereldhandel van fabrikaten neemt toe, het aandeel van textiel en overige fabrikaten daalt, terwijl metalen en chemische producten vrijwel een constant percentage vertonen.

Samenvattend zal het volume van de wereldhandel in fabrikaten in 1970-1975 ongeveer het dubbele zijn van het volume van 1959; dit gaat gepaard met een stijging van het reëel inkomen van de industriële landen met 70 pCt. Een conclusie die het optimisme van Hilgerdt in 1945 rechtvaardigt.

Maizels behandelt nog het belangrijke probleem of *de semi- en niet-geïndustrialiseerde landen deze invoervergroting kunnen financieren*. Hij berekent dat het groeipercentage van hun uitvoer van voedingsmiddelen en grondstoffen (uitgezonderd olie) ongeveer $\frac{2}{3}$ zal bedragen van het stijgingspercentage van het reëel inkomen in de geïndustrialiseerde landen.

Op grond hiervan zal de kapitaaluitvoer van de geïndustrialiseerde landen, die in 1959 \$ 7 mrd. bedroeg, in 1970-1975 \$ 13 mrd. per jaar moeten bedragen. Bij een groeitempo van 3 pCt. per jaar in de semi- en niet-geïndustrialiseerde landen is zelfs een bedrag van \$ 18 mrd. per jaar noodzakelijk. *Dit betekent dat de geïndustrialiseerde landen jaarlijks ongeveer 1½ pCt. van hun bruto nationaal produkt aan kapitaaluitvoer naar de minder ontwikkelde gebieden moeten besteden*. Mocht de kapitaaluitvoer de vorm hebben van directe investeringen en leningen dan zullen de bedragen die in de toekomst nodig zijn voor rente en aflossing een te grote last voor de lopende rekening van de betalingsbalans vormen, indien deze leningen niet onder speciale voorwaarden zouden worden verstrekt.

Maizels' berekeningen zijn op dit punt niet volledig. Mochten namelijk deze speciale voorwaarden niet worden gerealiseerd dan zal dit bedrag aan rente en aflossingen nog aan de 13 resp. \$ 18 mrd. kapitaalvoer van de niet-industriële landen moeten worden toegevoegd.

Uitgaande van een kapitaalvoer van \$ 7 mrd. in 1959 en van \$ 13 mrd. in 1970-1975 zal het totale bedrag aan kapitaalvoer in deze periode ongeveer \$ 100 mrd. zijn. Aannemende dat er geen aflossingen plaatsvinden, zal bij een rente van 3 pCt. nog eens \$ 3 mrd. aan de in 1970-1975 benodigde kapitaalvoer moeten worden toegevoegd. Bij een groei van het reëel inkomen per hoofd in de niet-industriële landen van 3 pCt. per jaar zal in plaats van de door Maizels berekende \$ 18 mrd. ongeveer \$ 22 mrd. aan kapitaalvoer in deze landen nodig zijn. Bij een kapitaalvoer van \$ 18 mrd. in 1970-1975 zal nl. in de periode 1959 tot 1970-1975 ongeveer \$ 125 mrd. door de niet-industriële landen zijn opgenomen. Dezelfde veronderstellingen betreffende rente en aflossingen aanhoudend, is er dus een extra kapitaalvoer van \$ 4 mrd. in 1970-1975 nodig. *Dit totale bedrag van \$ 22 mrd. in 1970-1975 is ongeveer 2 pCt. van het bruto nationaal produkt van de geïndustrialiseerde landen op dat tijdstip*.

Behalve deze speciale voorwaarden wijst Maizels nog op twee andere mogelijkheden om het betalingsbalansprobleem van deze industrialiserende landen op te lossen. Allereerst een verhoging van het jaarlijks groeipercentage van de industriële landen tot bijv. 4. De exportopbrengsten van de semi- en niet-geïndustrialiseerde landen zullen dan met ongeveer \$ 3 mrd. per jaar toenemen. De andere mogelijkheid is volgens Maizels het opheffen van invoerrestricties in de industriële landen. Maizels verwacht dat door het

opheffen van invoerrestricties op voedingsmiddelen de minder ontwikkelde landen op een extra exportopbrengst van \$ 8 mrd. in 1970-1975 zouden kunnen rekenen.

Echter, een berekening door experts van de F.A.O. ³⁾ wijst uit dat door de opheffing van invoerrestricties op koffie, cacao, thee, bananen en citrusvruchten in twaalf Europese landen een extra vraag van slechts \$ 150 mln. gecreëerd zou worden. Ondanks het feit dat Maizels meer produkten en meer invoerlanden in zijn berekening heeft betrokken is het duidelijk dat het effect van het opheffen van invoerrestricties in de industriële landen ver beneden de schattingen van Maizels zal liggen.

Tot slot nog enkele opmerkingen over *de groeipercentages van het reëel inkomen per hoofd* die Maizels veronderstelt. De 2, resp. 3 pCt. groei van het reëel inkomen per hoofd in de semi- en niet-geïndustrialiseerde landen leiden met een bevolkingsgroei van ca. 2 pCt. per jaar (d.i. een veronderstelling van Maizels) tot een groei van het reëel nationaal produkt van 4 resp. 5 pCt. per jaar. Maizels acht de laatste mogelijkheid (5 pCt.) vrijwel uitgesloten. Dit nu komt slechts gedeeltelijk overeen met voorspellingen van de zijde van de Verenigde Naties ⁴⁾. Als minimum voor de onderontwikkelde landen is door de Verenigde Naties een groei van 5 pCt. per jaar van het reëel nationaal produkt tot doel gesteld. Het is tevens de bedoeling dat aan het einde van de periode (1960-1970) waar dit streefcijfer van 5 pCt. per jaar betrekking op heeft, een groei van 6 pCt. per jaar wordt bereikt. De experts van de Verenigde Naties houden rekening met het feit dat de groei van het reëel inkomen per hoofd slechts 2 pCt. per jaar zal bedragen i.v.m. het feit dat de groei van de bevolking in verschillende Afrikaanse, Aziatische en Latijns-Amerikaanse landen tot 3 à 3,5 pCt. per jaar is gestegen. Het is echter zeer wel mogelijk dat de bevolking in deze landen minder snel gaat groeien, bijv. met 2 pCt. per jaar, zodat een groei van het reëel inkomen per hoofd met 3 pCt. per jaar of in 1970 zelfs met 4 pCt. per jaar niet zó onwaarschijnlijk is als Maizels het laat voorkomen.

Bezien we Maizels' studie in haar geheel, dan valt allereerst op de geweldige hoeveelheid statistisch materiaal die hij heeft verzameld. Verder zijn de door hem berekende elasticiteiten uiterst nuttig voor het maken van — zeer globale — voorspellingen. Maizels construeert eigenlijk een wereldhandelsmodel voor vijf produktgroepen (die samen de groep fabrikaten vormen) en drie landengroepen (industriële, semi- en niet-industriële landen). Voor elk van de drie landengroepen bepaalt de groei van het reëel nationaal produkt de invoer van fabrikaten (naar produktgroep), waarna deze drie landengroepenmodellen aaneen worden gesmeed door de uitvoer van de semi- en niet-geïndustrialiseerde landen te relateren aan de groei van het reëel nationaal produkt van de industriële landen. Al met al een zeer goed boek dat allereerst veel statistische informatie verschaft en dat bovendien toont hoe men met eenvoudige methoden toch op ingenieuze wijze conclusies uit dit materiaal kan trekken.

Rijswijk.

L. B. M. MENNES.

³⁾ Zie: „Agricultural Commodities-Projections For 1970”.

⁴⁾ Zie: „The United Nations Development Decade; Proposals for Action”.

De lasten van de structurele verhoging van de A.O.W.-uitkering

Onder de titel „Lasten van een sociale mammoet” heeft Drs. J. P. de Heij in „E.-S.B.” van 20 november 1963 terecht gewaarschuwd voor de (te) hoge lasten van een verdergaande structurele verhoging van de A.O.W.-uitkering. Aan het slot van zijn artikel komt hij tot de conclusie dat de enige uitweg is het achterwege laten van deze verhoging. Toch geloof ik dat er nog wel enige wegen zijn langs welke een voor de praktijk aanvaardbare oplossing kan worden verkregen, mits men wel rekening houdt met het feit dat iets uit de lengte of uit de breedte moet komen.

De eerste weg is die, welke in de Scandinavische landen is gevolgd, t.w. de verhoging van de leeftijd, waarop de uitkering ingaat, en wel van 65 naar 67 jaar. Men zou dan de leeftijd van 65 jaar kunnen aanhouden als einde van de premiebetalingsperiode, omdat toch velen op 65-jarige leeftijd met werken zullen ophouden. De verhoging wordt dan gekocht door latere ingang, hetgeen thans wel op basis van vrijwilligheid mogelijk is, doch begrijpelijkerwijze niet veel toepassing vindt.

De tweede weg is die, welke uitgaat van de gedachte zoals die tot uiting komt in de nieuwe Belgische pensioenwet voor zelfstandigen. Volgens deze wet betalen ook de pensioentrekkers een zgn. solidariteitsbijdrage. Toegepast op de Nederlandse verhoudingen zou een dergelijke maatregel bijv. kunnen zijn, dat inkomsten boven de A.O.W.-uitkering onderworpen zijn aan een premiebijdrage welke 2/3 is van die van de werkenden.

Een dergelijke gedachte, welke op het eerste gezicht wat vreemd is, blijkt bij nader inzien toch een redelijke grondslag te hebben. Buiten de heffing van de inkomstenbelasting en daardoor ook buiten de heffing van de A.O.W. blijven de bijdragen zowel van werknemer als werkgever voor pensioenvoorzieningen, lijfrentepremies en verschillende opbrengsten zoals de interestbestanddelen van kapitaalverzekeringen en rentespaarbrieven, betaalbaar na de ingang van de A.O.W.-uitkering. Dit is in zekere zin onbillijk ten opzichte van degenen die óm welke reden ook niet in staat zijn dergelijke voorzieningen te treffen en derhalve over een hoger bedrag premies moeten betalen dan bij het treffen van voorzieningen het geval is. Dit is vooral voor vele zelfstandigen een ernstig nadeel.

Nu kan men wel stellen dat de maximale premiegrens hiervan iets redresseert, doch dit neemt het verschijnsel niet weg zolang 90 pCt. van de contribuabelen de maximale premiegrens niet haalt. Voor een meedragen in de groeiende lasten van de vergrijzing en van de structurele verhoging van de uitkering is te meer aanleiding indien na de invoering van de verhoging de uitkeringen door de koppeling aan de loonindex sterker stijgen dan het sociale minimum.

Een nadere bestudering van deze Belgische vondst is zeker de moeite waard.

Ongeveer in dezelfde richting als de eerstgenoemde weg ligt die, waarbij de verhoogde uitkering eerst bij het bereiken van de 70e verjaardag ingaat. Ook hiervoor is een rationele grondslag. Het is een algemeen ervaringsfeit dat vele bejaarden na het bereiken van de 65-jarige leeftijd nog enkele jaren op beperkte schaal aan het arbeidsproces deelnemen, hetzij door het gehele jaar enkele uren per week dan wel alleen in de zomermaanden (landbouw e.d.) enige tijd te werken.

Een dergelijke gedifferentieerde regeling vormt bovendien een prikkel tot sparen in de actieve periode tot de 65e verjaardag om de lagere uitkering in de periode gelegen tussen de 65e en de 70e verjaardag aan te vullen. Iedereen is echter vrij dit te doen of te laten. Er zullen altijd een aantal gevallen blijven bestaan, waarin iemand op geen enkele wijze zelf iets heeft gespaard en evenmin aanspraak heeft op enigerlei pensioen, terwijl hij niet in staat is door arbeid nog iets te verdienen. Voor deze gevallen blijft de mogelijkheid van een beroep op uitkering krachtens de Algemene Bijstandswet aanwezig.

Het zou ook mogelijk zijn deze wegen samen te voegen. Zo is denkbaar een oplossing waarbij van 67 tot 70 jaar de huidige uitkering wordt gegeven en vanaf 70 jaar de verhoogde uitkering.

Ook de wijze van invoering van de verhoging laat ruimte voor verschillende mogelijkheden. De toekenning van de verhoging in één stap voor alle uitkeringsgenietenden levert het bezwaar op, dat er bijna geen weg terug is als de lasten werkelijk ondraaglijk worden. Bij een geleidelijk optrekken, bijv. over een periode van 5 jaar, heeft men de tijd om over premieverlagende maatregelen, als hierboven zijn omschreven, rustig na te denken. Wellicht dat men dan tot de conclusie komt, dat er toch ook eens ruimte moet komen voor de persoonlijke verantwoordelijkheid, hetgeen bij de toenemende welvaart mogelijk moet zijn.

Als men deze richting uit wil is het nog maar een kleine stap om te overwegen of het geen aanbeveling zou verdienen een structurele verhoging alleen in te voeren voor diegenen die onvoldoende gelegenheid hebben gehad zelf voor aanvullende voorzieningen zorg te dragen. De consequentie van een dergelijk standpunt is, dat men een speciale verhoging van bijv. f. 600 per jaar voor een echtpaar invoert en voor elke volgende jaarklasse f. 60 minder, waarbij degenen die thans een uitkering genieten de volledige verhoging ontvangen, degenen die in 1965 65 jaar worden f. 540, degenen die in 1966 65 jaar worden f. 480 enz. De structurele verhoging krijgt dan een aanvullend karakter met tijdelijke werking. Degenen die thans 54 jaar of jonger zijn weten dan tijdig, dat zij voor deze tijdelijke maatregel niet in aanmerking komen en dat het verstandig is de ruimte welke de lagere premie biedt te benutten voor besparingen naar eigen keuze.

Utrecht.

C. P. A. BAKKER.

(I. M.)

 N.V. SLAVENBURG'S BANK

Handelsproblemen en handelsperspectieven van Latijns Amerika

Ondanks de ernstige politieke en economische moeilijkheden, waarmee een aantal landen in Latijns Amerika sinds verscheidene jaren heeft te kampen, worden de perspectieven voor dit deel van de wereld door velen nog altijd met optimisme beoordeeld. „The Economist” bevatte kortgeleden een advertentie met als opschrift: „Men of vision around the world invest in this fast growing market”. Geciteerd worden bewindvoerders van enkele wereldconcerns, die allen hun vertrouwen uitspreken in de toekomst van de Latijnsamerikaanse landen; „Latin America is the most attractive spot among the underdeveloped countries for our investment”, zo stelt één van hen vast.

In het ongeveer tegelijkertijd verschenen jaarverslag van het Internationale Monetair Fonds wordt evenwel gewezen op bepaalde economische ontwikkelingen gedurende het afgelopen decennium, die voor Latijns Amerika niet zo bemoedigend zijn. Genoemd wordt de toenemende wegvloeiing van binnenlands kapitaal uit dit gebied, die soms het karakter van kapitaalvlucht heeft aangenomen. Dit verschijnsel schijnt volgens het rapport veelal verband te hebben gehouden met politieke gebeurtenissen of onzekerheden, hoewel in sommige landen de inflatie eveneens een voorname factor is geweest.

Ook de exportpositie van Latijns Amerika heeft zich in het algemeen niet gunstig ontwikkeld. Terwijl de totale uitvoer in de periode 1950-1960 naar volume met meer dan 40 pCt. steeg, nam de koopkracht ervan (omschreven als exportvolume $\times$ ruilvoet) in veel mindere mate toe, nl. met ruim 25 pCt., zulks als gevolg van het ongunstiger worden van de „terms of trade”. In géén van de minder ontwikkelde gebieden is de ruilvoet dusdanig verslechterd als in Latijns Amerika: sinds 1952 bedroeg de teruggang 17 pCt. (Azië: 5 pCt., Afrika: 11 pCt.). Wanneer bovendien nog rekening wordt gehouden met de snelle groei van de bevolking (in de periode 1950-1960 met één derde vermeerderd), blijkt dat de koopkracht van de Latijnsamerikaanse export per capita is gedaald, terwijl die van de Afrikaanse uitvoer met circa 15 pCt. is toegenomen¹⁾.

Als men van het voorafgaande kennis neemt, rijst onwillekeurig de vraag, of de optimistische uitlatingen van sommige „captains of industry” wellicht voornamelijk zijn gebaseerd op gunstige bedrijfsresultaten van hun ondernemingen in Latijns Amerika. Of kunnen bepaalde tendenties worden aangewezen, die reden geven om te veronderstellen, dat de landen in dit deel van de wereld betere jaren tegemoet gaan? In het kader van deze beschouwing willen wij in het bijzonder de problemen en perspectieven van de Latijnsamerikaanse handel bezien, al kan daarbij uiteraard niet worden voorbijgegaan aan algemene economische aspecten.

Verminderd aandeel in wereldexport.

De onbevredigende ontwikkeling van de export heeft ertoe geleid, dat het aandeel van Latijns Amerika in de wereldhandel de laatste tien jaar gaandeweg is verminderd. Zoals uit tabel 1 blijkt namen 19 Latijnsamerikaanse republieken in 1954 nog 9,5 pCt. van de werelduitvoer voor hun rekening en in 1962 slechts 6,9 pCt. Aangezien de exportopbrengsten in sterke mate bepalend zijn voor

de invoercapaciteit is het niet te verwonderen, dat ook het aandeel in de wereldimport terugliep en wel van 8,6 tot 6,3 pCt. Duidelijk komt de relatief ongunstige ontwikkeling van de Latijnsamerikaanse export ook tot uiting, wanneer voor diverse ontwikkelingsgebieden van de wereld de procentuele stijging van de uitvoer sinds 1955 wordt berekend (tabel 2).

TABEL 1.

Aandeel van Latijns Amerika (19 republieken) in de wereldhandel 1953-1962

jaar	aandeel in wereldexport in pCt.	aandeel in wereldimport in pCt.
1953	9,3	7,8
1954	9,5	8,6
1955	8,8	7,8
1956	8,5	7,4
1957	7,8	7,9
1958	7,8	7,6
1959	7,5	6,7
1960	7,0	6,5
1961	6,8	6,5
1962	6,9	6,3

Werelduitvoer in 1962 (excl. Sino-Sowjetblok en Cuba): \$ 124.400 mln.
Wereldimport: \$ 131.600 mln.

Bron: International Financial Statistics.

TABEL 2.

Exportindices voor diverse ontwikkelingsgebieden

(gem. 1950-1954 = 100)

gebieden	1955-1959 (gemidd.)	1960	1961	1962	1962 exportwaarde in \$ mln.
(Wereld) a)	(131)	(157)	(164)	(172)	(124.400)
Azië	118	142	142	153	12.700
Midden Oosten b)	152	189	192	211	5.900
Afrika c)	124	138	144	146	5.970
Lat. Amerika (19 rep.)	112	117	119	127	8.632
Argentinië	92	100	90	113	1.216
Brazilië	89	83	92	80	1.214
Chili	123	128	132	139	532
Columbia	102	90	84	90	463
Mexico	128	126	136	153	931
Perú	131	189	218	237	538
Venezuela	156	171	170	183	2.594

a) Excl. Sino-Sowjetblok en Cuba.

b) Incl. N.O.-Afrika.

c) Excl. N.O.-Afrika.

Bron: International Financial Statistics.

Het feit, dat het Latijnsamerikaanse aandeel in de wereldhandel het grootst was in 1954, geeft al een aanwijzing naar één van de hoofdoorzaken van de onbevredigende gang van zaken in de daarop gevolgde periode. In het genoemde jaar bereikten de koffieprijsen namelijk een ongekend hoog niveau. Wanneer daarbij wordt bedacht, dat koffie voor een reeks van Latijnsamerikaanse landen een belangrijk en voor sommige zelfs veruit het voornaamste exportprodukt is, valt het te begrijpen, dat vooral dit deel van de wereld de gevolgen ondervond van de sterke daling, waaraan de koffieprijsen na 1954 onderhevig waren. Met name Brazilië en Columbia, de belangrijkste twee koffie-exporteurs ter wereld, hebben dit ervaren. Het indexcijfer van de exportprijsen (in U.S. dollars) van Braziliaanse koffie daalde van gemiddeld 124 in 1954 tot 88 in 1955, waarna een verdere teruggang volgde tot 56 in 1962 en 54 in de eerste helft van 1963 (1953 = 100). Hierbij dient te worden opgemerkt, dat de index nog altijd aanmerkelijk hoger ligt dan in de eerste jaren na de oorlog (1945-1949: gemiddeld 37); pas in 1950 begon een sterke stijging (in de jaren 1950-1954 bedroeg de index gemiddeld 99).

¹⁾ International Monetary Fund, Annual Report 1963, blz. 59-64.

Doordat 'Latijns Amerika' het leeuwedeel van de wereldkoffie-export voor zijn rekening neemt, heeft dit gebied als gevolg van de prijsdaling na 1954 een veel groter bedrag aan deviezeninkomsten moeten derven dan alle andere koffieleveranciers tezamen; daarbij kwam, dat de door Latijns Amerika geëxporteerde hoeveelheden de laatste jaren minder sterk toenamen dan de uitvoerkwanta van de overige koffieproducenten in de wereld. Terwijl de door de Latijnsamerikaanse landen geëxporteerde hoeveelheid in de periode 1956-1962 met 11,6 pCt. steeg, verminderde de opbrengst ervan met \$ 567 mln. De export uit andere koffieproducerende landen nam naar hoeveelheid met 46,5 pCt. toe, naar waarde verminderde deze uitvoer met slechts \$ 122 mln.²⁾

Niet alleen koffie, maar ook andere Latijnsamerikaanse exportgoederen, o.m. koper (Chili, Perú, Mexico), katoen (Brazilië, Mexico, Perú) en wol (Argentinië, Uruguay) zijn in de loop der jaren in prijs gedaald. Deze omstandigheid verklaart ten dele waarom ook landen als Argentinië, Chili en Uruguay, die geen belangrijke koffieleveranciers zijn, hun aandeel in de wereldexport zagen verminderen.

Exportvolume.

Toch kan de daling van grondstoffenprijzen niet als de enige oorzaak van de onbevredigende ontwikkeling van de Latijnsamerikaanse export worden aangemerkt. Niet slechts naar waarde, doch ook naar hoeveelheid is de uitvoer onvoldoende gestegen. Weliswaar nam het exportvolume over het geheel nog vrij aanzienlijk toe (in de periode 1950-1960 met ruim 40 pCt.), maar toch in mindere mate dan in de Afrikaanse ontwikkelingslanden (een stijging van ca. 60 pCt.). De vergelijking valt voor Latijns Amerika nog ongunstiger uit, als de Venezolaanse olie-uitvoer buiten beschouwing wordt gelaten.

Dat het exportvolume niet sterker toenam moet voor een deel worden toegeschreven aan externe factoren. Restrictieve maatregelen in de traditionele afzetgebieden — de Verenigde Staten en West-Europa — hebben stellig nadelige gevolgen gehad voor de uitvoer van een aantal Latijnsamerikaanse producten. Berekend is, dat afschaffing van een reeks van handelsbelemmeringen in de Verenigde Staten de Amerikaanse import uit Latijns Amerika (de laatste jaren gemiddeld \$ 3.200 mln.) met tenminste één vierde zou doen stijgen³⁾.

Daarnaast hebben echter ook interne oorzaken een nadelige invloed op het exportvolume uitgeoefend. Als gevolg van een reeks van factoren, zoals tekortkomingen in de economische en sociale structuur (een oneconomische verdeling van het grondbezit, restrictieve en monopolistische praktijken bij de productie, achterstand op onderwijsgebied), inflatie en onvoldoende besparingen, was het tempo van de economische groei te langzaam voor een gebied, waar de bevolking sneller toeneemt dan elders in de wereld. Deze omstandigheid leidde ertoe, dat in sommige landen, met name in Argentinië en Uruguay, de productie van traditionele exportgoederen in onvoldoende mate steeg. Elders werd de zo noodzakelijke verbreding van de exportbasis tegengehouden. Opmerkelijk is wel, dat een land als Perú, met een tamelijk gevarieerd uitvoerpakket, zijn aandeel in de wereldhandel in niet onbelangrijke mate wist te vergroten, zulks in tegenstelling tot de meeste andere Latijnsamerikaanse gebieden (vergelijk tabel 2).

²⁾ Kaffee & Tee Markt, 19 september 1963, blz. 33.

³⁾ Comercio Exterior de Mexico, september 1963, blz. 8.

Invöercapaciteit en invoerbehoefte.

Zoals reeds terloops werd opgemerkt had de onbevredigende ontwikkeling van de Latijnsamerikaanse export nadelige repercussies voor de invöercapaciteit. Anderzijds nam echter de importbehoefte verder toe, zowel in verband met de snelle bevolkingsgroei als door het industrialisatiestreven in vele landen (vraag naar kapitaalgoederen). Weliswaar vond ten dele externe financiering van importen plaats door buitenlandse kapitaalinvesterings, kredieten en aanwending van deviezenreserves, doch daaraan waren uiteraard grenzen gesteld. Naar schatting bedroegen de uitstaande commerciële kredieten in 1962 niet minder dan \$ 3.400 mln. en kwam het totale bedrag van rentebetalingen en aflossingen in 1961/62 overeen met ca. 15 pCt. van de exportwaarde; het behoeft geen betoog, dat hierdoor een zware druk op de betalingsbalansen werd uitgeoefend⁴⁾.

Invoersubstitutie, vooral door bevordering van de nationale industrie (protectionistische maatregelen), heeft in een aantal Latijnsamerikaanse landen een belangrijke rol gespeeld in de economische ontwikkeling. Ook daarmee kan men echter niet ongelimiteerd voortgaan. Of met de binnenlandse productie van bepaalde artikelen kan worden begonnen hangt bijv. af van de vraag, of er voldoende afzetmogelijkheden aanwezig zijn. Behalve wellicht Brazilië heeft geen land in Latijns Amerika een zo grote nationale markt, dat het wat productie-omvang betreft kan wedijveren met de grote industrielanden. Voor een reeks van artikelen geldt, dat een rendabele productie slechts mogelijk is, als ook buiten het land afzet kan worden gevonden. Onder meer als gevolg van tariefbarrières, ook tussen de Latijnsamerikaanse landen onderling, is de industriële ontwikkeling echter belemmerd.

De „Alliance for Progress”.

Sinds enkele jaren worden in Latijns Amerika ernstige pogingen in het werk gesteld om productie en export te vergroten. Steeds meer is men tot het inzicht gekomen, dat moet worden gestreefd naar verbreding van de economische basis, in het nationale vlak door uitvoering van ontwikkelingsplannen en regionaal door bevordering van de economische integratie. Allereerst moet in dit verband worden genoemd het in augustus 1961 door 19 Latijnsamerikaanse republieken en de Verenigde Staten ondertekende Charter van Punta del Este, waarbij de Alliance for Progress in het leven werd geroepen. Hoofddoel van dit in maart 1961 door President Kennedy voorgestelde bondgenootschap is een versnelling van de economische en sociale ontwikkeling in Latijns Amerika, waarbij wordt gedacht aan een toeneming van het inkomen per hoofd met tenminste 2½ pCt. per jaar.

Deze doelstelling denken de betrokken staten te bereiken door een betere verdeling van het nationaal inkomen, bevordering van het industrialisatieproces (o.m. door verbetering van de infrastructuur), verhoging en variëring van de agrarische productie, het tot stand brengen van agrarische hervormingen, verbetering van de watervoorziening, de volksgezondheid en de volkshuisvesting, uitroeiing van het analfabetisme en, last but not least, door handhaving van redelijke prijsniveaus en bestrijding van inflatie en deflatie.

Volgens het Charter van Punta del Este berust de primaire verantwoordelijkheid voor de beoogde ont-

⁴⁾ Quarterly Review, Bank of London & South America, juli 1963, blz. 121.

wikkeling bij de Latijnsamerikaanse landen zelf. Van de ter uitvoering van het plan benodigde som, geraamd op ca. \$ 100 mrd. in een tijdvak van 10 jaar, zouden de Latijnsamerikaanse republieken het grootste deel (nl. ca. 80 pCt.) voor hun rekening moeten nemen. Als buitenlandse en internationale hulp zou dus een bedrag van \$ 20 mrd. of \$ 2 mrd. per jaar nodig zijn. Van de jaarlijks benodigde externe financiële middelen zal naar schatting \$ 1,1 mrd. door de Amerikaanse regering beschikbaar worden gesteld, terwijl de resterende \$ 900 mln. zal worden gefinancierd met particulier kapitaal uit de Verenigde Staten (ca. \$ 300 mln.), West-Europa en Japan en met leningen van internationale instellingen, zoals de Wereldbank, de International Finance Corporation, de International Development Association en het United Nations Special Fund.

Over de resultaten, die tot dusver met de alliantie zijn bereikt, lopen de meningen nogal uiteen. De Amerikaanse Gouverneur Rockefeller noemde haar onlangs „a failure”. Een feit is, dat de Alliance for Progress de laatste maanden in toenemende mate aan kritiek heeft blootgestaan, zowel in de Verenigde Staten als in Latijns Amerika. Beweerd wordt, dat de Alliance niet van de grond is gekomen, dat haar apparaat tekort schiet, dat de Amerikaanse bijdrage onvoldoende is, dat de Latijnsamerikaanse regeringen hun plichten niet zijn nagekomen, dat de nadruk wordt gelegd op de sociale ontwikkeling en niet op produktieve investeringen en dat een te bescheiden rol aan het particuliere initiatief is toegekend. Hoewel de kritiek wellicht een kern van waarheid bevat, lijkt het toch bepaald overdreven, als al wordt gesproken van een mislukking van de Alliance for Progress.

Volgens de Amerikaanse coördinator van de alliantie, Teodoro Moscoso, is het van grote betekenis, dat de gedachte die eraan ten grondslag ligt, veld heeft gewonnen. In twee jaar tijds is meer activiteit ontplooid op het gebied van structurele hervormingen dan gedurende de voorafgaande halve eeuw. Er zijn belastinghervormingen tot stand gebracht, in enkele landen is men begonnen met de herverdeling van landbouwgronden, terwijl in alle betrokken gebieden een aanvang is gemaakt met de ontwikkelingsplanning.

Het succes van de Alliance for Progress zal echter niet alleen afhangen van overheidsactiviteiten, doch ook van de medewerking van de bevolking en van het particuliere bedrijfsleven. Het bedrag van ca. \$ 80 mrd., dat als bijdrage van de Latijnsamerikaanse landen zelf is voorzien, zal voor bijna drie kwart moeten bestaan uit particuliere investeringen. Ook buitenlands particulier kapitaal zal niet kunnen worden gemist⁵⁾.

Ten einde op voldoende particuliere investeringen te kunnen rekenen, zullen uiteraard diverse voorwaarden moeten worden vervuld, waarvan een redelijke mate van monetaire stabiliteit wel één van de voornaamste is. In dit opzicht laat de situatie in verscheidene landen van Latijns Amerika nog veel te wensen over; nergens daalt de muntwaarde echter zo snel als in Brazilië, waar de kosten van levensonderhoud in 1962 met 52 pCt. en in de periode januari t/m september 1963 met 51 pCt. stegen! Welke

⁵⁾ The Alliance for Progress, a hemispheric response to a global threat (Chamber of Commerce of the United States). Met het doel, de uitvoering van de Latijnsamerikaanse ontwikkelingsplannen te stimuleren, werd in november 1963, tijdens een ministersconferentie te Sao Paulo, besloten tot de instelling van een Inter-American Committee for the Alliance for Progress met een coördinerende functie.

nadelige gevolgen een dergelijke buitensporige inflatie heeft voor besparingen en investeringen en daardoor voor de economische groei is in de jaren 1950-1960 duidelijk aan de dag getreden. In de drie landen met de grootste geldontwaarding (Bolivia, Argentinië en Paraguay) was de economische groei het geringst.

Bevordering van de interregionale handel.

In het Charter van Punta del Este wordt ook veel betekenis toegekend aan het streven naar regionale integratie, dat reeds leidde tot de vorming van de Latijnsamerikaanse Vrijhandelsassociatie (afgekort ALALC oftewel LAFTA) en de Centraalamerikaanse Gemeenschappelijke Markt.

Bij de ALALC, ingesteld bij het verdrag van Montevideo (februari 1960), zijn thans de volgende 9 landen aangesloten: Argentinië, Brazilië, Chili, Columbia, Ecuador, Mexico, Paraguay, Perú en Uruguay. Beoogd wordt o.m. een geleidelijke afschaffing van alle handelsbelemmeringen in het onderlinge goederenverkeer binnen een periode van 12 jaar; de eerste tariefconcessies werden per 1 januari 1962 van kracht.

Vastgesteld kan worden, dat in 1962 reeds een belangrijke uitbreiding van de onderlinge handel plaatsvond. Tezamen hadden de importen uit ALALC-landen een waarde van \$ 420 mln., d.w.z. ongeveer 17 pCt. meer dan in 1961. Toch maakte dit bedrag nog ternauwernood 7 pCt. van de totale invoer van de ALALC (ruim \$ 5.900 mln.) uit. Voorts dient men te bedenken, dat voornamelijk drie landen van de uitbreiding van het handelsverkeer profiteerden, nl. Perú, Mexico en Argentinië.

De secretaris-generaal van de Economische Commissie voor Latijns Amerika, Dr. José Antonio Mayobre, wees er onlangs op, dat de tot dusver toegestane tariefconcessies voor niet-agrarische produkten van weinig effectieve waarde zijn. Indien de tariefverlagingen voornamelijk beperkt blijven tot goederen, die toch al onderling verhandeld worden, zal het integratieproces spoedig in een impasse geraken. Alleen door ontwikkeling van de handel in industriële produkten en door coördinatie van nationale industrialisatieplannen zal het goederenverkeer binnen de ALALC zich eerst goed kunnen ontplooiën. Een beemoedigend teken is, dat particuliere initiatieven reeds hebben geleid tot bepaalde vormen van industriële samenwerking in Latijns Amerika, o.m. tussen ijzer- en staalbedrijven, tussen petrochemische industrieën en tussen glasindustrieën, terwijl vertegenwoordigers van andere industrietakken de mogelijkheden daarvoor onder ogen zien.

De republieken Guatemala, El Salvador, Honduras, Nicaragua en Costa Rica, die sinds 1951 de Organisatie van Midden-Amerikaanse Staten (ODECA) vormen, hebben de laatste jaren reeds goede vorderingen gemaakt in de richting van economische integratie. Verschillende multilaterale verdragen, waarvan het Algemeen Verdrag van Centraal-Amerikaanse Economische Integratie (december 1960) het belangrijkste is, banen de weg voor een gemeenschappelijke markt, die men binnen 5 jaar volledig wil realiseren. Daartoe voorziet de genoemde overeenkomst onder meer in afschaffing van alle belemmeringen in het onderlinge handelsverkeer, invoering van een gemeenschappelijk buitentarief, gecoördineerde industrialisatie en samenwerking tussen de centrale banken bij valutapolitieke maatregelen.

De interregionale handel van de vijf republieken is de laatste jaren belangrijk toegenomen en wel van \$ 16,6 mln. in 1957 tot \$ 36,8 mln. in 1961 en \$ 50,4 mln. in 1962.

Ook relatief is het onderlinge goederenverkeer van meer betekenis geworden. Van de totale import in de 5 landen kwam in 1962 9,4 pCt. voor rekening van de interregionale handel tegen slechts 3,2 pCt. in 1957. De belangrijkste produkten, die onderling worden verhandeld, zijn vee, groenten en fruit, maïs, suiker en bereide voedingsmiddelen. Te verwachten is, dat in de toekomst ook de handel in industriële artikelen van betekenis zal worden. Er is namelijk een reeks van fabrieken in oprichting, die zullen werken voor de gemeenschappelijke markt.

De meest recente poging om de interregionale handel in Latijns Amerika te bevorderen is het besluit van de Inter-Amerikaanse Ontwikkelingsbank, per 1 januari 1964 te starten met een multilateraal programma voor exportkredietfinanciering ten behoeve van de onderlinge handel in bepaalde kapitaalgoederen. Voor financiering komen in aanmerking die goederen, waarvan de waarde voor tenminste 50 pCt. wordt gevormd door Latijnsamerikaanse grondstoffen of andere bestanddelen. Door deze bepaling zal het systeem niet alleen ten goede komen aan landen, die kapitaalgoederen exporteren, doch indirect ook aan andere Latijnsamerikaanse landen, welke ruwe grondstoffen en onderdelen voor de fabricage van kapitaalgoederen leveren.

Stabilisatie van exportprijzen.

Ondanks het streven van de Latijnsamerikaanse landen naar verbreding van de exportbasis, industrialisatie en uitbreiding van de interregionale handel moet worden aangenomen, dat deze gebieden voorlopig nog sterk afhankelijk zullen blijven van de uitvoer van een beperkt aantal primaire produkten naar Europa en de Verenigde Staten. Voor de Latijnsamerikaanse economieën blijft de ontwikkeling van de grondstoffenprijzen dan ook een factor van veel betekenis. In Latijns Amerika acht men het een verheugend teken, dat de industrielanden ten langen leste de noodzaak schijnen te erkennen van maatregelen ter voorkoming van grote prijsfluctuaties op de wereldmarkt; voorheen was er alleen sprake van maatregelen ter verzachting van de gevolgen van prijsdalingen.

Deze nieuwe benadering van de handelsproblemen van de ontwikkelingslanden is van belang met het oog op de in 1964 te houden World Conference on Trade and Development. De secretaris-generaal van de ECLA heeft erop aangedrongen, dat de Latijnsamerikaanse landen tijdens deze conferentie als een gemeenschappelijk front zullen optreden. Daarom zal in januari a.s. in Santiago een bijeenkomst van deskundigen plaatsvinden met het doel de opvattingen van de diverse Latijnsamerikaanse landen met elkaar in overeenstemming te brengen. Bijzondere aandacht zal worden geschonken aan de mogelijkheden voor verbetering van de grondstoffenexporten, aan de middelen ter voorkoming van een verdere ruilvoetverslechtering, aan het wegnemen van de handelsrestricties ten aanzien van Latijnsamerikaanse industrieprodukten en aan de plannen voor stabilisatie van de prijzen van exportgoederen⁶⁾.

Heel belangrijk is natuurlijk de ontwikkeling van de koffieprijs. Vandaar dat in de betrokken Latijnsamerikaanse landen veel waarde wordt gehecht aan de

⁶⁾ Comercio Exterior de Mexico, september 1963, blz. 7-8; id. oktober 1963, blz. 10. Inmiddels is tijdens de al genoemde conferentie van Sao Paulo besloten, dat voor dit doel een speciale commissie in het leven zal worden geroepen; ze zal in februari/maart 1964 te Buenos Aires vergaderen.

op 1 juli jl. voorlopig van kracht geworden Internationale Koffie Overeenkomst, die een looptijd heeft van 5 jaar. Het voornaamste doel van deze overeenkomst is een stabilisatie van de prijzen door evenwicht tussen vraag en aanbod. Voor alle aangesloten koffieproducerende landen zijn uitvoerquota vastgesteld. De overeenkomst bevat geen directe bepalingen ten aanzien van produktie en prijzen. Wel is voorgeschreven, dat de koffieproducerende landen de produktie in overeenstemming zullen brengen met de exportquota, het binnenlands verbruik en de vereiste koffievoorraden. Het belang van de overeenkomst blijkt wel uit het feit, dat 58 koffie-exporterende en importerende landen met een aandeel van 95 pCt. in de werelduitvoer en -invoer zijn toegetreden.

Reden voor gematigd optimisme.

Zullen de bovengenoemde ontwikkelingen leiden tot een verbetering van de positie van Latijns Amerika in de wereldhandel? Bij het beantwoorden van deze vraag mag men de vele moeilijkheden, die nog moeten worden overwonnen, niet uit het oog verliezen. Noch de doelstellingen van de Alliance for Progress, noch de plannen voor regionale integratie zijn, zoals de ervaring van de laatste jaren heeft geleerd, op eenvoudige wijze te realiseren, evenmin trouwens als de beoogde stabilisatie van exportprijzen.

Er zijn echter enkele bemoedigende verschijnselen die reden geven voor gematigd optimisme. Pogingen tot verbreding van de exportbasis hebben hier en daar reeds succes gehad, terwijl in een aantal landen de industriële ontwikkeling goed op gang is gekomen. Van veel betekenis is voorts, dat zowel in Latijns Amerika als daarbuiten het besef is gegroeid, dat een nieuwe aanpak van de economische problemen, waarmede dit werelddeel te kampen heeft, geboden is. Ook in Europa schijnt dit inzicht veld te winnen, getuige o.m. het actieprogramma voor Latijns Amerika, dat werd opgesteld door de Europese Commissie en de oprichting (in april 1963) van de „Atlantic Community Development Group for Latin America”, die ten doel heeft de Europese hulp en particuliere investeringen te stimuleren en deze te coördineren met de Alliance for Progress.

Een toeneming van de buitenlandse financiële hulp voor de ontwikkeling van Latijns Amerika is noodzakelijk. De vice-president van de Inter-Amerikaanse Ontwikkelingsbank, de Amerikaan T. Graydon Upton, wees er kortgeleden op, dat de behoefte aan externe financiële steun in het programma van Punta del Este is onderschat. In plaats van \$ 2 mrd. is een bedrag van \$ 2,5 mrd. per jaar nodig, als men de doelstelling — een verhoging van het inkomen per capita met 2½ pCt. 's jaars — wil verwezenlijken. Anderzijds heeft de toestroming van buitenlands kapitaal in de jaren 1961 en 1962 het verwachte niveau niet bereikt.

Een onzekere factor is nog steeds de politieke situatie in Latijns Amerika. Sinds maart jl. vonden achtereenvolgens in Guatemala, Ecuador, de Dominicaanse Republiek en Honduras militaire staatsgrepen plaats. Een labiel politiek klimaat is uiteraard niet bevorderlijk voor de investeringen en de economische groei. Omgekeerd echter werkt economische stagnatie of politieke en sociale onrust in de hand. Deze vicieuze cirkel zal moeten worden doorbroken. Daarmede zullen niet alleen de Latijnsamerikaanse landen gebaat zijn, doch uiteindelijk ook hun handelspartners in de rest van de wereld.

Na de tweede E.E.G.-„marathon”

Voorgeschiedenis.

Sinds de openlijk negatieve houding van Frankrijk tegenover de toetreding van het Verenigd Koninkrijk tot de E.E.G., was de E.E.G. min of meer in een impasse geraakt. Tal van voor de verdere ontwikkeling van de E.E.G. belangrijke zaken bleven onbeslist en het integratieproces begon dan ook merkbaar stroever te lopen. Met name in de landbouwsector kwam dit duidelijk aan het licht. Men bleef discussiëren over het gemeenschappelijk landbouwbeleid voor zuivelproducten, voor rundvlees en voor rijst. De werking van het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw, dat de noodzakelijke aanvulling moest vormen voor het merendeel van de produktreglementen, bleef een hangende zaak. Voorts verliep voor de meeste van de produkten, waarvoor sinds juli 1962 het gemeenschappelijk beleid wel vorm had gekregen, de vrijmaking van het handelsverkeer maar matig.

Deze impasse betrof evenwel niet alleen de landbouw. Overheersend bij al deze zaken immers was de vraag welke houding de E.E.G. op handelspolitiek terrein t.o.v. derde landen zou moeten aannemen. Terecht, gezien de met ú. Engeland-onderhandelingen opgedane ervaringen, vreesden de meeste E.E.G.-landen ook hier de Franse houding en wenste men klaarheid. De vaststelling van het E.E.G.-mandaat voor de komende Kennedy-onderhandelingen zou daarom hoge prioriteit dienen te krijgen en als een test-case voor de Franse houding moeten dienen.

De eerste stap naar een doorbreking van de impasse werd in de eerste helft van het jaar 1963 gezet toen de Raad van Ministers van de E.E.G. op initiatief van Duitsland overging tot de opstelling van een actieprogramma voor het jaar 1963. In dit programma kreeg de vaststelling van het Kennedy-mandaat een belangrijke plaats, evenals echter de aanvaarding van gemeenschappelijke landbouwreglementen voor zuivel, rundvlees en rijst en de vaststelling van de prijsstoeladering voor granen voor de oogst 1964. In het verdere verloop van het jaar kwamen van diverse kanten nog een aantal andere wensen ter tafel, die in 1963 geregeld zouden moeten worden, bijv.: het Mansholt-voorstel tot aanpassing van de graanprijzen in één klap; de uitvoeringsverordeningen voor het Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw en een budgettaire controle op dit fonds door het Europese Parlement alsmede de Duitse wens tot herziening van bepaalde bestaande verordeningen, w.o. instelling van interne sluisprijzen voor pluimveeproducten.

In december was duidelijk, dat, wilde men de impasse nu inderdaad doorbreken, over de hierbovengenoemde vraagstukken grotendeels gelijktijdig beslist zou moeten worden. De te nemen beslissingen zouden onherroepelijk het karakter van een compromis moeten dragen. Voor een beslissing over een dergelijk complex van vraagstukken bleek evenals twee jaar geleden, een marathonzitting de aangewezen weg.

De marathonzitting is er gekomen; maar wat belangrijker is voor de verdere ontwikkeling van de E.E.G., de Raad van Ministers heeft in het, aan een dergelijke zitting inherente langdurige en intensieve, overleg overeenstemming bereikt over het grootste deel van de voorliggende vraagstukken.

De besluiten van de tweede marathonzitting.

De Raad heeft zich ditmaal in mindere mate dan twee jaar geleden met detailzaken bezig gehouden. In feite zijn voor het merendeel slechts principebeslissingen genomen. Principebeslissingen evenwel van verstrekkende aard. Alhoewel vele zaken voor hun definitieve vormgeving nog nader zullen moeten worden uitgewerkt en een volledige beoordeling van het resultaat van deze tweede marathon op dit moment uiteraard nog niet mogelijk is, kan daarom toch nu al wel reeds gesteld worden dat de impasse in grote mate doorbroken is. De wil en mogelijkheid tot verdere samenwerking is er weer!

Wat nu is er besloten?

Zuivel.

Voor zuivelproducten zal dit jaar, in principe reeds op 1 april, een E.E.G.-landbouwreglement van kracht worden. Voor de Nederlandse landbouw is dit van bijzonder groot belang. Voor zuivelproducten hebben bijna alle lid-staten, dit in tegenstelling tot granen, het punt van zelfvoorziening min of meer bereikt of zijn daar dichtbij en het gevaar dat Nederland als enige lid-staat met een relatief groot zuivel-exportoverschot in een volkomen geïsoleerde positie zou geraken, met alle gevolgen van dien, werd immers steeds groter. De invoering van het zuivelreglement betekent de afschaffing van alle handelsbelemmeringen, zoals kwantitatieve restricties en douanerechten (een kleine uitzondering daargelaten voor bepaalde kaassoorten) met daarvoor in de plaats een systeem van invoerheffingen.

De mogelijkheid tot toepassing van een vrijwaringsclausule is opgenomen. In een situatie van ernstige marktverstoring of dreiging hiervan kunnen de invoerlanden de nodige vrijwaringsmaatregelen nemen. In vergelijking met het tot nu toe door de verschillende landen gevoerde invoerregime zal de instelling van het heffingensysteem voor het onderlinge handelsverkeer wel geen grote verandering brengen. Eenmaal het gemeenschappelijke instrument voor het beleid ingesteld zijnde, zal er echter ook voor de vrijmaking en verdere verruiming van het onderlinge handelsverkeer meer perspectief komen.

De heffingsgelden komen in het E.E.G.-systeem normaal ten goede aan de schatkist van het invoerende land. Nederland evenwel is het toegestaan — in verband met het systeem van rechtstreekse toeslagen uit de schatkist voor de producent, dat wij hier kennen — het grootste deel van de normaal bij export, bijv. naar Duitsland, te betalen invoerheffingen door middel van de oplegging van een exportheffing in eigen zak te houden. Verder zal Nederland bij dit reglement praktisch meteen $\frac{3}{6}$ gedeelte van de bij export naar derde landen te verlenen subsidies voor E.E.G.-rekening mogen brengen, terwijl bij de vaststelling van het totaal van deze subsidies ook nog rekening zal worden gehouden met de toeslag die de schatkist aan de boer verleent en het bedrag van de in werkelijkheid verleende exportsubsidies dienovereenkomstig zal worden verhoogd.

Ook voor de Nederlandse schatkist is dit reglement dus wel zeer gunstig. Het betekent immers dat volgend jaar reeds zeker een f. 100 mln. van de voor de zuivelsector noodzakelijke producenttoeslagen uit andere dan overheidsmiddelen gefinancierd zullen kunnen worden.

Voor de Nederlandse consument echter betekent het in de komende jaren een geleidelijke prijsverhoging voor zuivelprodukten als boter en kaas. De heffingen zullen nl. in het kader van een aanpassing van de nationaal voor de boer geldende richtprijzen geleidelijk worden afgebroken en Nederland zal hierbij afstand moeten doen van het nu nog toegepaste systeem van producenttoeslagen. De nationale marktprijzen voor zuivelprodukten zullen hierbij geleidelijk in overeenstemming moeten worden gebracht met de prijs welke de boer voor de melk — grondstof voor deze produkten — ontvangt. Jaarlijks zal de aan de producent te verlenen steun met $\frac{1}{6}$ verminderd moeten worden en dienovereenkomstig dus het binnenlandse prijsniveau moeten worden opgetrokken. Zo zal de uiteindelijke prijs voor boter waarschijnlijk wel in de buurt van f. 7 komen te liggen.

Een ernstige dissonant hierbij is dat aan Duitsland en Luxemburg is toegestaan de veehouderij ook nog na de overgangperiode afzonderlijk te blijven steunen door algemene landbouwsteunmaatregelen. Hierbij immers zal nimmer sprake kunnen zijn van eerlijke concurrentieverhoudingen binnen de E.E.G.

In het licht van de voor Nederland te verwachten prijsstijging voor boter wordt ook meer begrijpelijk de Italiaanse en Franse vrees voor de in de toekomst moeilijker wordende concurrentiepositie van boter en *olijfolie* t.o.v. *margarine* en andere spijsoliën en de relatie, die met name deze landen tussen het zuivelbeleid en het beleid voor plantaardige oliën en vetten wensten te leggen. Het door de Europese Commissie tot nu toe voor de sector oliën en vetten — grondstof voor de margarine — voorgestelde E.E.G.-beleid was immers veel liberaler dan het voor deze sector in die landen gevoerde beleid.

Invoering van een dergelijk liberaal beleid zou het bestaande prijsevenwicht tussen de in hoge mate onderling vervangbare produkten als boter en margarine eenzijdig verbreken en de prijsverhoudingen scheef trekken, met uitzondering van Italië (waar het 2 : 3 is) was de prijsverhouding boter-margarine immers in alle E.E.G.-landen, ook die met hoge boterprijzen, 1 : 3.

Vandaar dan ook dat er verschillende stemmen opgingen om deze prijsverhoudingen van 1 : 3 ook in het E.E.G.-beleid op een of andere wijze tot uitdrukking te brengen. Het ging hierbij dus niet in eerste instantie om de financiering van tekorten in de ene sector, nl. van de zuivel en olijfolie, door het belasten van een andere sector, nl. van de margarine, maar om het instandhouden van een als redelijk beoordeelde prijsverhouding tussen in zekere zin onderling vervangbare produkten. Voor insiders was van het begin af aan duidelijk dat de oplossing slechts mogelijk zou zijn door concessies van beide zijden.

Het behoeft dan ook niet te bevreemden, dat het compromis in de Brusselse conferentie is gevonden bij een geringere heffing op de voor de levensmiddelensector te gebruiken plantaardige oliën en vetten. Deze heffing, die 10 à 12 cent per kg zal bedragen, zal tot uiting kunnen komen in een geringere stijging van de consumentprijzen voor margarine en spijsoliën. Vooralsnog heeft Nederland echter toestemming het bedrag van deze heffingen uit de schatkist te financieren en zeker het eerste jaar, beginnend vanaf november 1964, zal de betreffende prijsverhoging dus kunnen uitblijven. De opbrengst van de heffingen zal gebruikt worden voor de financiering van de toeslagen, welke verleend zullen moeten worden voor binnen de E.E.G. geproduceerde plantaardige oliën en vetten, als koolzaad en olijfolie.

Rundvlees.

Een andere belangrijke beslissing is dat ook voor de rundvleessector het gemeenschappelijk beleid is geregeld. In de loop van de overgangperiode zullen de bestaande invoerrechten voor het onderlinge handelsverkeer geleidelijk tot nul worden gereduceerd; terwijl t.o.v. derde landen door alle E.E.G.-landen geleidelijk het gemeenschappelijk buitentarief zal worden overgenomen. Andere handelsbelemmeringen, als kwantitatieve restricties en minimumprijzen in het kader van art. 44 van het Verdrag, zullen meteen worden afgeschaft. De mogelijkheid van bijkomende invoerheffingen blijft echter. In het nu aanvaarde systeem is nl. marktinterventie toegestaan. Hierbij is bepaald dat, indien door andere landen beneden de interventieprijs van een lid-staat wordt aangeboden deze naast het normale invoerrecht nog aanvullend een invoerheffing mag opleggen.

Bij deze zaak is wel zeer duidelijk de tweeslachtige houding van Duitsland gebleken. *Eenzijds* wenste Duitsland het niveau van de interventieprijs zo hoog mogelijk op te voeren om op deze wijze de eigen markt te allen tijde door aanvullende invoerheffingen praktisch volledig te kunnen afsluiten; *anderzijds* eiste Duitsland het recht om uit Denemarken, waarmee men een bilateraal handelsakkoord had gesloten, vee heffingsvrij te mogen importeren. Vreemd genoeg hebben de Duitsers in deze ook nog grotendeels hun zin gekregen. De interventieprijs is vastgesteld op max. 96 pCt. van de oriëntatieprijs (prijs welke als richtsnoer moet dienen voor de producent en jaarlijks wordt vastgesteld) en de Duitsers mogen ieder jaar in de wintertijd 16.000 stuks vee heffingsvrij uit Denemarken importeren.

Voor bevroren rundvlees schijnt een globaal systeem van contingentering gehandhaafd te blijven. Kennelijk omdat het hier een zeer specifiek produkt betreft dat bijv. moeilijk met granen kan worden vergeleken, heeft de Raad besloten in het kader van het G.A.T.T. voor derde landen een invoercontingent voor bevroren vlees vast te stellen. Dit is met name van belang voor de vleesverwerkende industrie. Verder is van belang dat hierbij bepaald is dat de vaststelling van het contingent met gekwalificeerde meerderheid kan geschieden. Frankrijk zal dit dus moeilijk nog kunnen tegenhouden.

De invoering van het systeem zal, afgezien van de mogelijkheid tot betere stabilisatie van de marktprijs, voor Nederland weinig veranderingen brengen.

Rijst.

Hetzelfde geldt voor de beslissing welke is genomen voor rijst. Het nu aanvaarde rijstreglement zal vooralsnog weinig wijziging brengen voor het door Nederland tot nu toe gevoerde invoerbeleid. In de toekomst evenwel zal geleidelijk aansluiting moeten worden gezocht bij het door de E.E.G. voor Franse en Italiaanse rijst te voeren prijsgarantiebeleid. Aangezien de prijs voor deze rijst waarschijnlijk hoger zal liggen dan de wereldmarktprijs, zal Nederland in het kader van de verdere vrijmaking van het onderlinge handelsverkeer ongetwijfeld geconfronteerd worden met een zekere binnenlandse prijsverhoging voor rijst. De mate van deze prijsverhoging hangt natuurlijk grotendeels af van de nadere concretisering van het E.E.G.-prijsbeleid voor rijst en in dit verband kan van belang zijn dat de Raad van Ministers nu reeds heeft afgesproken hierbij niet alleen met de landbouwpolitieke, maar vooral ook met de handelspolitieke belangen rekening te houden.

Landbouwfonds.

Voor het landbouwfonds zijn dusdanige besluiten genomen dat dit nu in werking kan treden. Dit betekent dat voor de daarvoor in aanmerking komende produkten de nationale uitgaven voor marktinterventie en exportrestitutie derde landen nu inderdaad voor gemeenschappelijke rekening kunnen komen. Voor het jaar 1962/63 bedraagt dit $\frac{1}{6}$ gedeelte van de gedane uitgaven, voor 1963/64: $\frac{2}{6}$ gedeelte en voor 1964/65: $\frac{3}{6}$ gedeelte. Officieel is het fonds begin 1962 ingesteld en is destijds afgesproken dat het met ingang van juli 1962 in werking zal treden voor granen, varkensvlees, eieren en slachtgevoelste en met ingang van 1 november 1962 voor zuivel.

De hierboven genoemde gemeenschappelijke financiering zal dus met terugwerkende kracht moeten gebeuren. Of Nederland nu ook nog een achterstallige rekening voor de zuivel zal kunnen indienen, lijkt te betwijfelen. Het E.E.G.-zuivelreglement is immers eerst nu vastgesteld en treedt pas op 1 april 1964 in werking. Voor Nederland evenwel een reden om nu in ieder geval bij ieder nog mogelijk uitsstel voor de zuivel wat betreft de gemeenschappelijke financiering vast te houden aan deze datum van 1 april.

Ook de voorwaarden voor de verlening van financiële steun uit het fonds voor *landbouwstructuurverbeteringen* zijn vastgesteld. Met het gemeenschappelijke structuurbeleid kan, zij het op bescheiden schaal, nu worden aangevangen. Het blijft echte, een grote vraag of de Europese Commissie bij de huidige voorwaarden ook de gewenste invloed zal kunnen uitoefenen op het in de verschillende landen gevoerde structuurbeleid.

De *bijdragen* aan het landbouwfonds zijn nu ook meer definitief geregeld. Voor de Nederlandse schatkist was een tegenvaller dat het begrip netto-invoer zeer beperkt zal worden genomen. Bij de door de Raad aanvaarde definitie zal een netto invoerpositie bij het ene produkt, bijv. granen, praktisch geen compensatie vinden van een netto-uitvoerpositie bij een ander produkt, bijv. zuivel. Nederland zal nu zeker meer moeten bijdragen dan de 7,9 pCt. van de verdragsleutel. De eventuele budgettaire controle door het Europese Parlement op het fonds zal binnenkort worden geregeld. In principe waren alle landen hierover akkoord.

De overeengekomen *afschaffing van de zgn. derde landen restitutiemethode* betekent een belangrijk winstpunt voor de Nederlandse landbouw. In feite snijdt voor ons land hier het mes zelfs aan twee kanten. Duitsland immers heeft zijn eis tot instelling van een interne sluisprijs voor eieren en slachtgevoelste, dat een extra bemoeilijking van onze export zou hebben betekend, nu moeilijk kunnen handhaven. Duits-Frans vooroverleg zal aan deze voor ons uiteindelijk gunstige oplossing wel niet vreemd zijn geweest.

Graanprijzen en Kennedy-ronde.

Over het, vooral voor de Kennedy-ronde, belangrijke vraagstuk van de prijsstoenadering voor granen, heeft de Raad weinig beslist. Besloten is dit vraagstuk spoedig opnieuw te bezien en in ieder geval voor 15 april a.s. de toenadering voor de oogst 1964 te regelen. De prijsstoenadering vormt evenwel een belangrijk element in het plan Mansholt voor de komende *Kennedy-onderhandelingen*.

Dit plan immers gaat er van uit dat voor landbouwprodukten op basis van wederkerigheid onderhandeld zal moeten worden over het zgn. „montant de soutien”, dat is de steun die maximaal aan een landbouwprodukt zal mogen worden verleend. Dit steunbedrag zou moeten worden berekend door de bepaling van het verschil van de

wereldmarktprijs en de opbrengstprijs die de producent in zijn land ontvangt. Voor een goede vergelijking echter en de mogelijkheid van consolidatie van deze steun zal het nodig zijn dat er één E.E.G.-prijs bestaat en niet zoals nu zes verschillende.

Nu wel de door Mansholt voorgestelde aanpak is aanvaard zal de E.E.G. met een fictief „montant de soutien” moeten gaan werken. Het is duidelijk dat dit haar onderhandelingspositie aanzienlijk heeft verzwakt. Met name Duitsland, dat op dit ogenblik iedere verlaging van de graanprijzen politiek moeilijk kan verwerken, heeft zich tegenstander getoond van de door Mansholt voorgestelde prijsaanpassing in één klap. Men schijnt hieraan niet vóór 1966 te willen denken. Dit terwijl toch ook met name Duitsland belang hecht aan het welslagen van de Kennedy-onderhandelingen en het de vraag is of de Fransen wel in voldoende mate gebonden zullen zijn bij het alleen maar aanvaarden van het door Mansholt voorgestelde systeem. Hadden de Fransen niet tevens door het bij het plan Mansholt behorende ene prijsniveau gebonden moeten worden? Vreemd genoeg hebben juist de Duitsers dit door hun negatieve houding t.o.v. dit prijzenplan onmogelijk gemaakt.

Uit recente verklaringen van de Duitse onderhandelaars, de staatssecretarissen Lahr en Hüttenbräucker, blijkt dat Duitsland, ook na de marathonzitting, in feite nog steeds van oordeel is dat bij de komende G.A.T.T.-onderhandelingen voor granen een regeling met de Verenigde Staten getroffen zal kunnen worden, waarbij de E.E.G. een bepaalde hoeveelheid invoerverplichtingen op zich neemt. Alle vijf andere landen hebben op deze Duitse visie echter duidelijk „nee” gezegd en betwijfeld moet worden of zelfs, indien in een later stadium van de onderhandelingen de Duitse visie toch de meest juiste zou blijken te zijn, de andere landen hierop terug zullen kunnen komen.

Men heeft zich in deze immers min of meer gebonden aan de Franse beleidshouding hiertoe. Voor de Kennedy-onderhandelingen schijnt het mandaat dat de Europese Commissie heeft verkregen, dan ook van weinig betekenis. Door de Duitse houding is nu in feite Frankrijk de sleutel in handen gespeeld de zaak te laten slagen dan wel mislukken.

Voor *industrieprodukten* heeft het Kennedy-mandaat voor de Europese Commissie meer inhoud gekregen. In principe wordt akkoord gegaan met de 50 pCt. lineaire tariefverlaging.

Rekening zal evenwel moeten worden gehouden met de bestaande dispariteiten inzake het niveau van de tarieven. Hiertoe zal men uitgaan van de zgn. 1 : 2 formule, hetgeen inhoudt, dat volgens de E.E.G. er sprake zal zijn van een dispariteit, indien het tarief van het ene land tweemaal zo hoog is als dat van het andere land. Hierbij zou voor eindprodukten en grondstoffen een minimumverschil van 10 pCt. als onderste grens kunnen worden aanvaard.

Verder zullen nog een aantal aanvullende criteria, grotendeels betrekking hebbende op de in- en uitvoerpositie van een land, voor de vaststelling van de dispariteit gehanteerd kunnen worden. Bij tarieven waarbij van een reële dispariteit sprake zal zijn, zouden deze volgens een proportioneel systeem verlaagd moeten worden. Het hoge recht zal in verhouding tot het lage recht meer verlaagd moeten worden.

Alhoewel ook hier in grote mate aan de Franse wensen tegemoet blijkt te zijn gekomen, heeft de Europese Commissie toch duidelijk een reële mogelijkheid tot onderhandelen gekregen.

Conclusie.

Door de in de marathonzitting genomen besluiten schijnt de lange tijd, bestaande impasse grotendeels doorbroken. Tal van hangende vraagstukken, speciaal van het gemeenschappelijk landbouwbeleid, zijn opgelost en voor de belangrijkste landbouwprodukten zijn nu de instrumenten voor het te voeren beleid vastgesteld.

Met name de inhoud van het zuivelreglement is hierbij voor Nederland vrij gunstig uitgevallen. Van speciaal belang moet ook worden geacht de afschaffing van zgn. derde landen restitutiemethode, en het hiermee verband houdende afwenden van het dreigend gevaar van interne sluisprijzen voor eieren en slachtgevoegelte.

Verder moet ook de mogelijkheid tot het met gekwalificeerde meerderheid door de Raad kunnen vaststellen van een extra contingent voor bevroren rundvlees, met name voor Nederland, van betekenis worden geacht.

Het belangrijkste element van het beleid evenwel, nl. dat van de prijspolitiek — een element dat bepalend zal zijn voor de mate van openheid van de E.E.G.-markt — moet nog grotendeels geregeld worden. Binnen de grenzen van het op dit moment in de E.E.G. bestaande hoogste en laagste prijsniveau zal de E.E.G., rekening houdend met zowel art. 39 van het Verdrag (redelijk inkomen voor de boer) als art. 110 van het Verdrag (ontwikkeling wereldhandel) haar prijspolitiek nader moeten bepalen. Dit geldt ook voor de granen. Doordat een slechts zeer beperkte beslissing over het toekomstig graanprijsniveau is genomen, is de inhoud van het E.E.G.-mandaat voor de Kennedy-onderhandelingen echter aan de vage kant gebleven.

Voor industrieprodukten heeft het E.E.G.-mandaat duidelijk meer en een betere inhoud gekregen.

¹s-Gravenhage.

Drs. P. J. JORNA.

BOEKBESPREKING

Prof. Dr. F. Hartog: Toegepaste welvaartseconomie. H. E. Stenfert Kroese N.V.; Leiden 1963, 216 blz., f. 22.

Het is een gelukkig initiatief geweest van Professor F. Hartog van de Rijksuniversiteit van Groningen om een boek te wijden aan toegepaste welvaartseconomie. Evenals de schrijver is recensent in de laatste tien jaar positiever gaan denken over de betekenis van dit hoofdstuk van de economische theorie en het is goed, dit wat weinig bekende hoofdstuk in herinnering te brengen bij een groter publiek. Vaak toch blijken politici, bedrijfsmensen en... economen van enkele saillante punten dezer theorie minder goed op de hoogte te zijn dan gewenst is. Hartog biedt hier nu een, overeenkomstig zijn gewoonte, prettig leesbaar en levendig boek dat voor al dezulken zijn nut zal hebben, evenals uiteraard voor studenten in de economie.

In een tiental hoofdstukken — als men Inleiding en Slotbeschouwing buiten beschouwing laat — worden achtereenvolgens behandeld: de verschillende versies van de welvaartstheorie waaruit we moeten kiezen; de voorwaarden voor het welvaartsmaximum volgens Pareto, de „feitelijke gelding” en betekenis dezer voorwaarden, de marginale kostenregel, monopolie-elementen, niet-marginale beslissingen, coördinatie en concurrentie, collectieve elementen, het belastingsysteem en inkomensnivellering. Achter de wat abstracte titels van de marginale kostenregel, niet-marginale beslissingen en coördinatie en concurrentie verbergen zich duidelijke en praktische uiteen-

zettingen over de verkeers- en energiepolitiek, zo actueel vandaag, en vele andere concrete vraagstukken van economische politiek zijn uiteraard in de hoofdstukken daarna eveneens terug te vinden.

Professor Hartog motiveert eerst zijn keuze tussen de drie versies van de welvaartstheorie, die van Pigou, die van Pareto en die van (Abram) Bergson. Hij verwerpt de eerste en de laatste; de eerste omdat hij meent dat ze achterhaald is en de laatste omdat ze nog niet in een praktisch bruikbare vorm kan worden gegoten. De auteur houdt intussen niet star aan de formuleringen van Pareto vast, omdat de te beperkte onderstellingen waarop deze theorie gebouwd is niet voor alle sectoren van de economie aanvaard kunnen worden. Recensent kan zich met deze handelwijze zeer goed verenigen; hij is het trouwens in veel concrete toepassingen met Hartog eens, zoals hieronder nog aan een aantal voorbeelden zal worden geïllustreerd.

Wij zouden echter geen echte economen zijn als wij niet ook enige punten van meningsverschil hadden; ik ben geneigd te zeggen dat ik de theoretische uiteenzettingen bij herhaling wat onscherp vind; hier en daar leidt dat ook tot verschillen in concrete positiekeuze. Hartog stelt (blz. 11) in navolging van de grote meerderheid der vakgenoten dat interpersonele nutsvergelijking onmogelijk is, doch hij zegt niet of dat in principe altijd zo moet blijven dan wel op dit moment in feite zo is. Ik neig tot de laatste mening en verheugde mij dus ook op blz. 15 te lezen dat het „in het algemeen wel zo zal zijn dat het marginale nut van het geld van een rijk subject lager zal zijn dan voor een arm subject”. Jammer genoeg gaat Hartog op deze zaak verder dan weinig in.

Hij verwerpt Pigou's verwaarlozing van de invloed van de inspanning op de individuele nuttigheden — terecht; doch ik zie niet in, waarom men de totale welvaart van een groep niet zou mogen laten afhangen van zowel de totale produktie als van de inkomensverdeling. Men kan het in de beschouwing betrekken van deze laatste juist zien als een correctie van de aanvankelijk door Pigou gemaakte onderstelling dat de grensnuttigheden van alle personen gelijk zijn, waardoor hij het totale nut benadert door het totale inkomen (uiteraard onder verwaarlozing van het consumentensurplus en van de „disutility”).

Een wat onscherpe behandeling vind ik eveneens bij de beroemde kwestie van de beslissingen over prijszetting en investering in industrieën met ondeelbare installaties. Terecht kent de schrijver veel gewicht toe aan de eis dat de prijzen van de produkten — bijv. energie of verkeersdiensten — naar de regel van de marginale kosten moeten worden vastgesteld. Dat zal echter veelal betekenen dat met verlies moet worden gewerkt, tenzij men een vastrechtstelsel kan toepassen. Op welke grondslagen moet men nu besluiten tot nieuwe investeringen? De schrijver volgt hier de door anderen eveneens geformuleerde regel dat dan een vergelijking tussen ontvangsten en „integrale kosten” moet plaatsvinden. De zwakte van deze formulering is m.i. tweërlei. Als er geen vastrechtstarief wordt toegepast, zullen de ontvangsten veelal lager uitvallen dan de integrale kosten, ook wanneer de beslissing over de investering positief moet luiden. Doch zelfs wanneer er een vastrecht wordt toegepast moet niet vergeten worden dat dit vaak op willekeurige wijze wordt bepaald, waardoor het aanbevolen criterium eveneens betrekkelijk sterk kan afwijken van het exacte. Wat over een en ander op blz. 109 en 115 wordt gezegd legt m.i. de eigenlijke structuur van het probleem niet bloot.

Natuurlijk is het waar dat er in de praktijk geen nauwkeurige maatstaven bestaan. Niemand, ook recensent niet, zal daarom een bevredigend antwoord kunnen geven. Doch het zou goed geweest zijn als dit scherper tot uitdrukking gebracht was; met name, wanneer tot uitdrukking was gebracht dat het prijzenstelsel in dit geval geen richtsnoer is en enige vorm van op nog andere gegevens gebaseerde centrale planning beter is ¹⁾.

Onder de opmerkingen die ik eveneens gemist heb is deze dat de welvaartstheorie geen maatstaf kan leveren voor het vastrecht dat door elk subject aan iedere afzonderlijke industrie moet worden betaald, doch slechts over het gezamenlijk bedrag aan vastrecht en lump-sum-belastingen dat moet worden betaald.

Nu ik toch bezig ben enkele meningsverschillen met de schrijver te etaleren, kan ik niet nalaten te constateren dat ik het niet eens ben met zijn opvatting (blz. 113) tegen de publikatie van tarieven (het bekende Nederlandse stookpaardje in de E.E.G.) en dat ik vind dat hij wat te gauw (blz. 187) de mogelijkheid verwerpt dat de capaciteit van een persoon om winst te maken, objectief zou kunnen worden benaderd. Nu? — akkoord; voor later ook? — dat kan anders liggen.

Tegelijk stel ik echter gaarne dat de gevallen van overeenstemming tussen de schrijver en mij veel veelvuldiger zijn. Zo vind ik veel behartenswaardigs in wat hij zegt over tariefdifferentiaties bij verkeers- en energiebedrijven (bijv. blz. 111); ik ben het eens met hem dat de „Gemeinwirtschaftlichkeit” van de spoorwegen (blz. 117) een misleidend begrip is; dat voor de toepassing van de regel der marginale kosten de kostenlijn op korte termijn relevant is (blz. 71); dat vermogensbelastingen minder zondigen tegen de regels van de welvaartstheorie dan inkomstenbelastingen en kostprijsverhogende belastingen (blz. 186) — en dat is een heel belangrijk punt — en ten slotte dat opleiding en onderwijs de beste middelen zijn om een grotere inkomensgelijkheid te bereiken. Zijn uitspraak over de winstbelasting zou men gaarne nader uitgewerkt zien, maar hier zijn we opnieuw bij een nog niet geheel bevredigend behandeld vraagstuk van de welvaartstheorie.

Mijn laatste punt zal eveneens een vraagpunt zijn. Professor Hartog distantieert zich bij het opbouwen van een sociale welvaartsleer op ettelijke punten van de individuele nuttigheids- of bevredigingsgevoelens. Dat doet elke regering die leerplicht oplegt of alcohol en tabak extra belast. Daarover geen moeilijkheid van mijn kant! Hartog wil ook de elementen in de persoonlijke bevrediging die uit jaloezie moeten worden verklaard niet erkennen; zij is onwaardig. Dit zal verstrekkende gevolgen hebben. Plaatst hij zich daarbij niet iets te veel buiten de werkelijkheid? Waar is bovendien de grens met een gerechtvaardigd gevoel van afkeuring van te grote verschillen in welstand?

Zulke vragen zijn er om de moeilijkheid van het object aan te tonen. Alles tezamen genomen heeft Hartog een nuttig werk verricht en velen zullen met de uiteenzettingen in dit boek hun voordeel kunnen doen.

J. TINBERGEN.

¹⁾ Recensent hoopt met een dergelijke benadering te komen in een weldra te verschijnen boek ter ere van M. Kalecki.

GELD- EN KAPITAALMARKT

Geldmarkt.

De verkoop van schatkistpapier aan De Nederlandsche Bank onder beding van wederinkoop ten bedrage van f. 194 mln. heeft de invloed van de jaarultimo-uitzetting van

bankpapier, die de f. 500 mln. (!) zeer dicht benaderde, lang niet kunnen compenseren. De krappe markt die ontstond, heeft de banken toch niet genoopt een deel van haar buitenlandse uitzettingen te repatriëren. De goud- en deviezenvoorraad van de Centrale Bank toonde in december slechts beperkte schommelingen en in de laatste week van het jaar zelfs een lichte stijging. De callgeldrente reageerde scherp en werd op 3 pCt. gesteld. In de laatste dagen van 1963 begon de bankpapierstroom reeds weer zijn grote terugtocht, een beweging die in de afgelopen week versterkt werd voortgezet.

Aan het einde van dezelfde periode, nl. 6 januari, heeft De Nederlandsche Bank het officiële disconto van 3½ pCt. tot 4 pCt. verhoogd. De expansie van het bankkrediet blijft voortduren en de norm blijkt per eind november te zijn overschreden. Dit zal tot gevolg hebben, dat half januari een aantal banken verplichte deposito's bij de Centrale Bank zullen moeten gaan aanhouden. De debetrente der banken, die doorgaans aan het promessedisconto is gekoppeld, gaat nu ook omhoog. Of de kredietnemers rentegevoelig zijn mag weliswaar worden betwijfeld, doch in een algemene psychologische invloed van een discontowijziging, die in de regel op de eerste bladzijden der dagbladen wordt gepubliceerd, op de bestedingen wordt nog wel geloofd. In elk geval behoort onverbreekelijk bij een restrictiepolitiek een verhoging van de prijs en daartoe is De Nederlandsche Bank, zij het met vertraging, thans overgegaan. Na de verhoging van de geldmarktrente, o.a. in de Verenigde Staten, behoeven internationale reëpercussies niet te worden gevreesd.

Kapitaalmarkt.

Nauwelijks is 1964 begonnen of een eerste grote lening op de kapitaalmarkt is aangekondigd. Ten behoeve van de Gasunie zal door bemiddeling van een consortium van handelsbanken f. 300 mln. bij institutionele beleggers worden geplaatst tegen 5 pCt. en een uitgiftekoers van 99 pCt. Daarnaast zullen afzonderlijk de beide centrales der landbouwkredietbanken een niet genoemd bedrag fourneren. De storting zal plaatsvinden naarmate de geldnemer de middelen nodig heeft. Sinds op 12 december jl. de rente met 4,8 pCt. voor langlopende staatsleningen een hoogste stand heeft bereikt is enige daling ingetreden. Op het einde van het jaar werd 4,71 pCt. berekend.

Indexcijfers aandelen. (1953 = 100)	28 dec. 1962	H. & L. 1963	30 dec. 1963	3 jan. 1964
Algemeen	345	401 — 346	392	398
Intern. concerns	464	560 — 463	548	558
Industrie	319	359 — 321	341	345
Scheepvaart	134	164 — 135	153	158
Banken	257	261 — 229	232	232
Handel enz.	150	165 — 150	165	165

Bron: A.N.P.-C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen.	f. 157	f. 177	f. 179,60
Kon. Petroleum	f. 139	f. 148,30	f. 151,50
Philips G.B.	f. 138,40	f. 138,90	f. 141,90
Unilever	401½	526	533
A.K.U.	558	564½	578½
Hoogovens, n.r.c.	723	775	774
Kon. Zout-Ketjen, n.r.c.	909¾	900	905
Zwanenberg-Organon	244	220	230
Van Gelder Zn	390	366	363
Amsterdamsche Bank	f. 208	f. 227	f. 229
Robeco			

New York.	652	760	768
Dow Jones Industrials			

Rentestand.	4,24	4,71	
Langl. staatsobl. a)	3,20	3,15 b)	
Aand.: internationalen a)	3,86	3,66 b)	
lokalen a)			
Disconto driemaands schatkist- papier	2	2½	2½

a) Bron: Veertiendaags Beursoverzicht Amsterdamsche Bank.

b) 19 december 1963.

C. D. JONGMAN.

Efficiency

bespoedigt
Uw contacten
met gegadigden

★

Indien
Uw telefoonnummer
in Uw annonce
moet worden
opgenomen,
vermeld dan
tevens het

NETNUMMER

PROOST EN BRANDT n.v.

RUSLAND 26 - AMSTERDAM

Ter vervulling van de vakature

CHEF INTERNE CONTROLE

zoeken wij contact met een

ASPIRANT-ACCOUNTANT

die ervaring bezit als 1e assistent-accountant en die met de NIVA-studie gevorderd is tot de inrichtingsleer.

De bedoeling is dat wij na voltooiing van de studie beschikken over een INTERNE ACCOUNTANT, die een zelfstandige taak vervult in nauwe samenwerking met ons extern accountantsbureau.

Leeftijd: omstreeks 30 jaar.

Spoedige indiensttreding is gewenst.

Brieven met uitvoerige inlichtingen omtrent theoretische vorming, praktische ervaring en persoonlijke omstandigheden te richten aan de afdeling Personeelszaken.

Bij de afdeling Economische Zaken van het Ministerie van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid te 's-Gravenhage kan worden geplaatst een

ECONOOM

voor het uitbrengen van adviezen omtrent de wederzijdse relaties tussen de algemeen-economische ontwikkeling en het beleid t.a.v. de bouwnijverheid en de volkshuisvesting. Daartoe is, op basis van een adequate economische scholing en — bij voorkeur ambtelijke — ervaring, nodig het verrichten van research met betrekking tot de algemeen-economische ontwikkeling en het onderhouden van contacten ter zake.

Vereist: doctoraal examen economie; hoofdrichting bij voorkeur geldwezen of conjunctuurleer of internationale economische betrekkingen of openbare financiën. Salaris volgens de rang referendaris/administrateur (salarisgrenzen $\pm$ f. 1.100,— en f. 1.700,— per maand) exclusief 4 pCt. vakantie-uitkering en huurcompensatie. *Van deze bedragen worden geen A.O.W.-premie meer ingehouden.* Schriftelijke sollicitaties onder nr. 3-5366/7188 (in linkerbovenhoek van brief en env.) zenden aan het Bureau Personeelsvoorziening van de Rijksoverheid, Prins Mauritslaan 1, 's-Gravenhage.

Het kostbaarste dat een tijdschrift bezit, is de onafhankelijkheid van de redactionele inhoud.

Adverteren in „E.-S.B.”

getuigt van

feeling voor marketing

CENTRALE DIRECTIE VAN DE VOLKSHUISVESTING EN DE BOUWNIJVERHEID

Bij de afdeling Sociaal-Economisch Onderzoek te 's-Gravenhage kan worden geplaatst een

ECONOOM

met belangstelling voor financieel-economische problemen op het gebied van de volkshuisvesting in binnen- en buitenland.

De taak omvat o.m. het bestuderen van de achtergronden van het huur- en subsidiebeleid.

Salaris: afhankelijk van ervaring en leeftijd, volgens de rang van wetenschappelijk ambtenaar 1e klasse of wetenschappelijk hoofdamtenaar (salarisgrenzen van f. 1.109,— tot f. 1.707,— per maand, exclusief 4 pCt. vakantie-uitkering en huurcompensatie). *Van deze bedragen wordt geen A.O.W.-premie meer ingehouden.* Schriftelijke sollicitaties onder nr. 3-4711/7188 (in linkerbovenhoek van brief en env.) zenden aan Bureau Personeelsvoorziening van de Rijksoverheid, Prins Mauritslaan 1, 's-Gravenhage.